

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

VIII.

Изази половином свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопречасној консисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и новине у замјену шаљу се уредиштву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирава и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на годину.

ГОДИНА

VI.

СВЕТА БРАЋА КИРИЛ И МЕТОДИЈЕ

СЛОВЕНСКИ АПОСТОЛИ.

Пише проф. Л. Т. Перовић.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

(Наставак)

CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

Напоменули смо негдје прије, да латинска црква у апостолско доба држаше и држи, да је само на оним језицима достојно прослављати Бога, т. ј. да се на њима врши свето богослужење, на којима је био написан натпис на Спаситељевом крсту, и да она у црквама својег патријархата, не обзирући се на националне интересе ичије, заводи искључиво језик латински у богослужењу. Оваква појава има своју историју. Познато је, да у прва три вијека, сагласно са хришћанском мишљу о равноправности свију народа у погледу вјере и цркве, без разлике Јелина или Јудеја, Варвара или Скићанина, језици свију народа имаћаху једнаку вриједност за богослужење. Али у IV-ом, а нарочито у V-ом вијеку због јереси и раскола неких цркава, које имаћаху свој национални језик, овакав поглед постаје опасан, јер национални језик богослужења у помјесним црквама долази у везу с јересју и расколом, те у интересу сачувања јединства вјероисповиједања корисно бјеше утемељити један језик при богослужењу; а који се могаше бољи и цјелиходнији јавити у очима римског првосвјештеника од латинског? Ако још напоменемо, да на истоку владаше грчки језик, то

недостајаше тек језика јеврејског, па да се добију три језика, саодговорно оном натпису, и ето вам готова тројезична јерес. У ово вријеме замашну улогу играше у постанку ове јереси и жива успомена о томе, да је Улфила преводио св. писмо, а он бијаше Аријанин; а тако исто познато бијаше и готско богослужење, а особито овоме иђаше на руку мисао, да су Готи једини западни народ, који има богослужење на својем језику, а међу тим су ипак народ јеретички. Таквијем начином употреба свију осталијех језика, осим она три главна, држаше се за јерес. Још бјеше једна околност, која утицаше на тројезичну јерес, а то је особити поглед на пет патријаршијских катедара. Ово је поникло у V-ом вијеку, када се њима приписиваху особита права и привилегије. Говораше се тада на пр., да ови пети патријарха састављају „сващенноначале“ цијеле васељенске цркве, коју они обухватају и под њихов надзор спадају све остале помјестне националне цркве, зависећи од једног између њих, од којих на истоку обично биваху Грци, а на западу Латини. Византија с титулом васељенског цара и патријарха, а Рим с његовим претензијама на врховно старјешинство прекрајаху виша јерархична права у своју корист, а заједно с тим и у корист елемената: грчког на истоку, а латинског на западу.

Развиће националног карактера у цркви, који избијаше дјелимице у народном језику богослужења, као што је сасвим наравно, иђаше у пркос с претензијама јелинизма и латинизма, изгледаше, да се може доћи до одметања помјеснијех националнијех цркава у јереси и расколе, и што овакве претензије постајаху на западу јаче, тим се јаче развијаше оvdје и антипатија према националном богослужабном језику. Неки су сабори узалуд подизали гласове против укоријењеног погледа, захтијевајући тобож, да епископи и свештеници проповиједају на разумљивом језику, да символ вјере и молитве предају народу на његовом језику, да се свештеници старају, да преводе и бесједе светих отаца на прости народни језик. Установе оваквијех сабора остадоше без икаквог успјеха. Али ни један од тих сабора не уздиже се до мисли о уведењу свега богослужења на народном језику, шта више под прстонародним језиком „lingua theotisca“ подрамујевао се језик њемачки, који већ познат бијаше у црквеној употреби, а језик словенски за њих бијаше варварски, који нема ни онаквијех задатака за црквену употребу, какве има њемачки, и латино-њемачко свештенство држаше само међу словенима њемачки језик за народни у проповиједи, катихиза-

цији и т. д. Али не бјеше слободна ни Византија од тројезичне јереси, јер се и овдје, као год и на западу, не могаху уздићи до мисли о општем богослужењу на народном језику, а словенски језик, варварски, који у очима запада не бјеше достојан за богослужење, такав се јављаше и Византији; сва разлика у овом случају међу погледима Рима и Византије састојала се тек у томе, што у Византији овај поглед не бјеше стално и широко распрострањен, као на западу, и узимаше се просто као мишљење, предрасуда, а не као тврдо и темељно учење црквено, као што то видимо у римској цркви. И тако, јасно је, да су више од три вијека Словени живјели у предјелима Византије; многи су ту примали Хришћанство, али ми не видимо, да је византијска власт икада прије појаве свете браће заводила за њих словенско богослужење. До та три поменута вијека не налазимо ми никаква извјешћа о томе, да је у пријестоници византијској, или на којем другом мјесту постојала словенска црква са словенским богослужењем, или бар с проповијеђу на словенском језику, а међу тим имамо јасно извјешће о готској цркви у Цариграду у вијеку Златоустову. Па ни онај велеучени муж, патријарх Фотије, не уздизаше се до мисли о заједничком богослужењу на словенском језику. Таква мисао, припада искључиво Кирилу и његовом помоћнику брату Методију.

И баш овијем, што је Кирило једини између свију својих савременика дошао до тако узвишене мисли о заједничком богослужењу на народном језику, учинио је генијалну услугу. Уздижући се самостално до те мисли, он је надмашио све своје савременике и, као муж апостолског духа и позива, свима је показао нови пут у питању о богослужабном језику. Карактеристични су и знаменити за нас у овом случају они аргументи, које је употребљавао велики филозоф при препиркама с латино-њемачким свештенством, бранећи једрину и савршеност својег богослужења. Да би поткријепио своје мисли, он се често позиваше на св. писмо (пс. 116, 1; Мо. 23, 13; Кор. 14, 6. 9 и т. д.) Оваква мисао филозофова о богослужењу бјеше заиста еванђелска, апостолска; бјеше надахнуће одозгор при одушевљеном његовом позиву. Она се у њему угнијездила непрестаним мишљењем и успоменама о св. апостолима, који су проповиједали науку христову на народном језику, а тако исто и сјећање на велике учитеље прве васеленске цркве, који су подржавали народну проповијед (на пр. Златоуст). Она је ојачала и сазрела у њему за вријеме његове мисије к Сарацинима и Козарима, када он већ бјеше видео арапско богослужење, а јамачно и

сирско, слушао је и јерменско, грузинско и готско. Без сумње биће ово исто видјели и други, али узеше то површно, само му филозоф поклони ватрену пажњу, те с љубављу брижљиво почне изучавати старе споменике слова божјег и богослужења на народном језику, постаје дубоки филолог и долази до мисли о пријеводу светих богослужбених књига на нови језик, језик словенски, на ком доцније зиђе и свето богослужење.

Обратимо се сада питању: какву нам услугу учињеше св. браћа у културном одношају?

Колико се сјећамо, напомену смо негдје прије, да словени до Кирила нијесу имали писмености. Но она тежња, која букти у сваког народа, да зајамчи и прокрчи пут даљег умног развића помоћу писмености, није изостала ни код Словена, тек се осјетила потреба културног живота, и у колико је јачи полет био умног развића, у толико се код њих она тежња заживјала све јаче и јаче, загријала читаве масе словенских племена и код неких изазивала покушаје, да се што прије достигне то каквим било начином. Црноривац Храбр, који је приближно живио око друге половине X вијека, и који је написао своје истраживање о почетку писмености словенске, врло нам карактеристично о томе прича. Он вели: „Прежде Словяне не имѣли буквѣ, но чертами и рѣзцами писали и глаголю погани суще,“ т. ј. док бијаху незнабошци, „а кад се крестине,“ продужује Храбр — латинским су и грчким словима с великом муком записивали своје мисли, јер словенски језик не бјеше још уређен. Како се могу правилно и тачно написати грчким словима овакве ријечи, на пр. Богъ или человекъ, или церковь, или чайнѣ... или языкъ и многія инѣя подобныя этимъ? И такъ было много лѣтъ.“ Из овог кратког, али врло истинитог извода види се, да су Словени, прије него су добили чисто словенску азбуку, покушавали, да записују своје мисли путем „чертъ,“ и „рѣзовъ,“ а затим помоћу латинских и грчких писмена, која су далеко недовољна била, да се њима изрази гипка и звучна словенска ријеч. И тако за дуго се Словенство нуждаваше у човјеку с довољним филолошким образовањем, који би кадар био, да му да потребну азбуку и створи словенску писменост. *) Најпослије геније словенског народа уздигне из средине словенске даровитог филозофа, који и оствари ту завјетну словенску жељу, те

*) Неки научењаци новијег времена, оснивајући се на јалова извјешћа византијских писаца, тврде, да је писменост код Словена постојала и прије Кирила и Методија, као на пр. Иловајски; али тешко се с тим помирити, јер прије свега не сријетају се ниђе писмени споменици код Словена, које би могли прибројити епохи до Кирила и Методија, а друго, што нам је Црноривац Храбр врло јасан у овом одношају.

се тако добије на словенско-народном језику цео кодекс св. књига, библија, номоканон и знатнија дјела св. отаца. Значај ове замашне услуге филозофове ми ћемо доцније показати, а сада да се задамо питањем: какву писменост пронађе филозоф: кирилицу или глаголицу? Да ли правилно о томе дебатују западни писци, или се опажка искра тенденције? —

Многи западни научењаци доста су труда уложили и писали капитална дјела, упињући се из свију сила да докажу, да је филозоф — Кирил изнашао глаголицу за Словене, а Кирилица да припада архијепскоу бугарском Клименту. Неки су од њих наелектрисани били струјом политичком, неки политичко-религиозном, а неки може бити писаху и хладнокрвно, али им из пера не избијаше строги критички анализ, а цијели свију низаху се око заједничке жеље: да омаловаже онај неоцијењени значај светих првоучитеља за свесловенство, а да га суже само на западне Словене. Овакви бијаху: Копитар, Шафарик, Хануш и др. Поменути уважени писци докопају се какве год фразе, или ријечи, која им служи за јаки аргуменат, а може бити случајно напуште даљу везу ријечи, без које се цијепа мисао, а тим наравно и нарушава правилно њено појимање. Нама се најобезпристраснији чини прости Црноризац, који нам јасно и бистро говори: „Константињ-филозофъ, нарицаемый Кирилъ, соотвори тъ славянамъ писмена, 38 числомъ, одни по чину греческихъ писменъ, а другіе же по славянско рѣчи“ (Гильферд. стр. 319), па нам набраја писмена грчка, па писмена новопронађена. Еле, филозоф пронађе писмена по обрасцу грчкијех писмена, а то није никакво чудо, кад се зна, да је одрастао и школовао се у Византији, само што је нека нова увео, својствена звуцима словенског племена. Шафарик нашавши у једној похвали, која се односи филозофу, фразу „не на тужемъ (туђем) основани свое дѣло полагающа, но изнова писмена въображѣна и съвршиста въ языкъ новъ“ (Гильферд. ст. 323). он се докопао ријечи „не на тужемъ,“ значи: ако не на туђем, онда ће јамачно морати на неком новом; али кирилица није нова, него калуп грчки, онда ће без сумње бити глаголица. Но ријечи „не на тужем,“ како тумачи уважени Гильфердинг, не односе се писмености, већ раду и проповиједи св. браће, значи Господин Шафарик прескаче логичну везу ријечи, може бити нехотимице, а могуће и из тенденције. Што се тиче избуке, коју је бајаги измислио бугарски трудбеник Климент, то опет неспоразум излази ушљед цијепања ријечи и кварења правога смисла. Тако на пр. у пространом житију св.

Климент, његов автор риторским заносом описује његов неуморни и непрестани рад, па међу осталим, говорећи о обучавању дјечице, помиње: „однимъ указывая начертаніе письменъ, другимъ обясняя смыслъ написаннаго, инымъ образуя руку для письма“ (Гиљферд. стр. 321) На основу овога хтјели би извести закључак, да је Климент пронашао кирилицу, али ријечи „указывая начертаніе письменъ“ не односе се к проналаску ничега новогa, већ само обучавању дјечице неуморног бугарског светитеља. — Да се повратимо к нашем питању.

Како му драго односно тих спорова и открића, али не сумњамо, да ће свакоме бити јасно, да је словенски свијет пријеводом св. богослужбених књига одмах добио и литературни језик, који је доведен био до чисто вјештачког савршенства. Високе хришћанске истине, тајанствени појмови о Божанству и о одношају човјечијем к њему, израз којих бијаше доступан тек језицима, који су имали вјековну литературну историју — наједанпут појавише се у првом литературном споменику новог језика. Ова околност у осталом поред других и наводи на пр. Филарета (святые южныхъ славянъ стр. 346) да мисли о св. браћи, да су прави Словени. Пријеводом св. књига на родном језику олабави и оно мишљење западног свештенства о служби на три језика, о којима смо ми већ говорили. Није ни то све. Новим пријеводом словенски је свијет добио велико средство за просвјету и образовање народне масе, какво не имађаху нови јевропски народи, јер на пр. ђерманско је племе добило св. писмо на народном језику тек у XVI вијеку, т. ј. 700 година послје Словена. Сада Словени могаху да подмирују своје духовне потребе новим књижевнијем језиком, а то бјеше баш онда, када се осјећаше врућа потреба у разјашњавању и развићу хришћанских истина, које би се привиле уз живот словенски. Због овога и јавља се првобитна литература — духовна, којој су положили темељ ученици св. Метода, али не ондје, гдје се он највећма труђаше, сијући сјемена божанствене истине хришћанске и просвјете; ни ондје, гдје он доврши велико дјело — пријевод и богослужење на народном језику, због чега га прогоњаше латино — њемачко свештенство; ни у Моравској, већ право у Бугарској, гдје нађоше мирно уточиште и слободу, да продуже дјело својег учитеља, далеко од њемачког свештенства. На овом огњишту заче се први литературни словенски покрет, који се попе на велики ступањ развића за владе љубитеља просвјете, ондашњег бугарског цара Симеона, који и сам бијаше ваљан писац и саставио је зборник

пријевода одабраних бесједа Јована Златоуста, под именом „Златоструја,“ зборник, којег радо читаху Бугари, а доцније и Руси. Наравно са савременог гледишта та литература неће се учињети ни плодном, нити богатом по садржини, али за народ, који се тек упознао с писмом, она је донијела богате плодове. Важност њена јача још и тим, што су њени производи постали заједнички готово читавог словенства и шираху се с једне стране међу Србима и Русима, а с друге међу другим Словенима.

(Свршиће се.)

РЕЛИГИЈСКО ВАСПИТАЊЕ.

Пише В. Масловарић, учитељ.

Религија је осјећање зависности од неке више силе или бића, ком се ми вољно потчињавамо. Осјећање те зависности битна је особина свих народа у свим временима без разлике образованости. Но разни народи на различитим ступњевима образованости имали су неједнаке појмове о том вишем бићу, које невидљиво свијетом управља, те су му према својој моћи схватљивости и различан облик давали. Они обожаваху поједине природне појаве, предмете, предјеле и т. д. док најпослије не дођоше до једног правилног појма о једном Богу, који невидљиво свијетом управља, и који ће вјечито као такав остати.

Пошто је човјек створен по слици и прилици божјој, то се у њему и налази божанска клица, те према томе природна је тежња свијех људи, да се у свом животу и раду у свему управљају по Божијим заповиједима. Тим се начином теже удостојити вјечног блаженства на оном свијету, које различите религије различито и тумаче, те отуда код монотеистичких (једнобожачких) народа поникоше различне вјере као: хришћанска мухамеданска и т. д.

Господ наш Исус Христос својим животом страдањем и смрћу показао нам је, какви треба да будемо на овом свијету, па да се удостојимо вјечног блаженства на оном другом. Његова божанска наука и јесте темељ људским врлинама и моралу, који треба да царује појединим народима, јер гдје

нема њега, гдје он слаби, а слабиће се опадањем религије, — ту се у народу осјећа назадак; ту све излази из свог колосијека и гигантским корацима иде у своју пропаст.

Божанску моћ религије увиђали су и највећи мислиоци старог онда најпросвећенијег народа грчког као: Сократ, Аристотело и други, који узимаху религију као основ свог цјелокупног рада и знања, јер само с помоћу ње човјек може постати онакав, какав треба да буде. Религија ће створити потпуно морална и савјесна човјека, који ће тек посредством ње појмити свој задатак на овом свијету.

Пошто је религија неопходна за сваког човјека, јер се у његовом срцу налазе клице зависности и вјере у његову свемогућност, — то је неопходно потребно правилно развијати религијска осјећања у свом подмлатку. Тај свети задатак спада у дужност на првом мјесту родитељима, гдје поглавито на срце дјечије утиче мати, па онда осталим чиниоцима, који макар колико могу допринијети, да се у младом срцу дјечијем развију религиозне клице, из којих ће се доцније створити правилни појмови о једном Бегу и божанским особинама. Но многи педагози далеко су се размимотлазили у времену, када треба отпочети са развитком религиозних осјећања. Они пак педагози, који препоручују, да са развитком религиозних осјећања треба отпочети много доцније, наводе као главни разлог то, што религија, као неко више савршено ствар по својој божанској особини, — не може бити дјетету разумљиво. Дјечији се поглед не може уздићи до оне висине, са које религија господари људима. Појам божанског промисла, као и његове божанске особине, то је за дијете непојимно и неприступно.

Један од најзнатнијих педагога, који ово мишљење заступа, јесте Жан Жак Русо. Он, као и филантрописте, тврди, да је религија за дијете до своје 14 год. непојамна, због чега оно по својој интелектуалној неразвијености не може у њене истине прозрети.

Ну како високо цијењаху религију и мишљаху, да религиозне истине треба да служе као обрасци сваком човјеку у животу, зато и забрањиваху, да се дјечи до означеног времена ништа не говори, да не би дијете добило погрешне појмове, који се доцније не дају исправити. Овакво мишљење данас се сматра као погрешно с тога, што, оставивши дијете тако дуго без обуке у религији, у њему ће се укоријенити празновјерице и неправилни појмови.

Напријед смо споменули, да се у природи човјечијој налази осјећање неке зависности од неког вишег бића из чега излази,

да би се у човјеку религиозна осјећања сама развила и без утицаја одраслих. Ну како у простом народу постају различите празновјерице, то би се ова урођена клица религије окуњила оваким вјеровањима, ако бисмо оставили дијете, да не утичемо намјерно на развитак његових религиозних осјећања. То исто догодило би се и онда, када би се усвојило Русовљево мишљење.

Један као најважнији разлог, који тврди, да је Русовљево мишљење погрешно, јесте тај, што религија никад не може бити потпуно јасна. У њој свагда велики дио мора остати приступан само вјери и нади, а никако се не оснива на потпуном разумјевању, нити подлежи икаквом научном истраживању. То су божанске тајне, у које ум човјечији никада није могао прозрети, нити ће то икада моћи доцније. Ово је освједочени факт, јер ни највећи мислиоци свих времена нијесу могли имати потпуно јасног појма о религији.

Пошто, дакле, све религиозне истине не могу бити основане на потпуном разумјевању ни у највећих мислалаца, то је велика бесмислица очекивати вријеме, када ће се дијете толико интелектуално развити, да може потпуно јасно појмити све, што му његова религија садржи. Према томе треба израна поставити чврсту основу за правилни развитак религиозних осјећања. Васпитачи ће то лако постићи онда, јер ако буду свој посао подешавали према ступњу дјечијег развика, т. ј. ако буду дјеца говорили о извјесним стварима из религије онда, када ће дијете бити толико интелектуално развијено, да може појмити садржину онога, о чему му васпитач говори.

Најподесније вријеме, када треба отпочети са развитком религиозних осјећања одређује нам интелектуални развитак самог дјетета, јер знамо, да сва дјеца имају врло узак круг знања. Она имају врло мален број представа у својој свијести, но баш за то се у њима налази тежња ка сазнању, те непрестано запитују своје родитеље о ономе, што чују, како је то и то тако или зашто. Та дјечија тежња ка сазнању и ствара могућност васпитачу, да правилним и потпуно схватљивим одговорима задовољи питање дјечије, и створи му јасан појам о ономе, што пређе није знало. Ова радозналост дјечија највећма се појављује у времену између четврте и седме године, те се зато препоручује као најподесније вријеме када треба отпочети са развитком религиозних осјећања. Ако се религиозно васпитање отпочне прије четврте године, онда ће религиозне истине за дијете непојамне остати; ако ли се пак почне доцније од седме године,

онда се потпуно можемо надати, да ће се у срцу дјечијем празновјерице искоријенити.

Да би дијете осјетило зависност од Бога; да би га љубило и поштовало, — треба му о њему говорити као о свом љубљеном оцу, који се непрестано и неуморно о нама брине, као што се отац брине о својој дјечи.

Да би дијете добило појам о бесмртности душе, о продужењу овог земаљског живота на оном другом свијету, потребно је говорити му приликом смрти његове матере или ма ког из породице, да је отишао у једно прекрасно мјесто, гдје ће и он поћи, кад Бог рече, ако се покаже достојан, т. ј., ако буде у свему слушао. Осјећање зависности од Бога развиће се у дјетету и онда, кад му будемо говорили, да од Бога зависи обилност или недостатак жетве исто онако, како што зависи количина хљеба од његове матере.

Само на тај начин, ако се дјетету буду давали такви појмови, који су удешени према његовом интелектуалном развоју, — створиће се јака и правилна основа, на којој ће се моћи засновати чиста религија. Таквом религијом биће прожето срце дјетиње, те ће као такво моћи дати отпора свима оним искушењима, када доцније буде у њих довођено. Знајући дакле, да је дијете у почетку слабих умних моћи, то је васпитачева дужност, да упоредо са интелектуалним развојем развија и религиозна осјећања, а полазна тачка за то треба да буде развој љубави и поштовања наспрам својих родитеља. Та се тачка као полазна узима за то, што дијете, љубећи и поштујући своје родитеље, љубиће и поштоваће све, што његови родитељи љубе и поштују. Колико је пак важна та полазна тачка за религиозно васпитање најбоље ће нам освједочити ријечи великог америчког државника Џона Рандолфа, који каже: „Ја бих и данас био безбожан, да ми мати није била побожна; док сам жив ја не могу заборавити на ону материнску руку, која ме је онако малога за руку хватала и у молитви небо показивала: „клекни, сине, тамо горе има Бога.“ Какав корјен ухвати први утисци, које улије у дјетиње срце њежна материнска љубав, види се и из ових ријечи Кантових, који каже: „Нигда нећу заборавити, да ми је мати задахнула оно добро, које се налази у мојој души.“

Са развојем љубави и поштовања својих родитеља, у дјетету треба у исто вријеме развијати и осјећање зависности од њих, јер ће се на тај начин у њему развити потпуна преданост родитељској вољи. И тек онда, када буде овакав однос

између родитеља и дјете, може се са успјехом очекивати, да ће дијете као свето примати све оно, што види, да родитељи раде и говоре и што му кажу. да оно само уради.

У овом првом ступњу развитка религиозних осјећања особиту пажњу треба обратити на то, да се не би празновјерице укорјениле у души дјетињој. Дијете ће се од тога сачувати ако се не буде пред њим ништа говорило о: вјештицама, каракондулама, вампијерима и т. д. Нарочито овдје гријеше матере, које овим аветима плаше своју дјецу, када плачу, не би ли их ућуткале. Но ако би се у души дјетињој оваква вјеровања укоријенила, родитељима је дужност постарати се, да их увјере, да те авети не постоје. То ће учинити успјешно онда, ако буду очигледно дјети представљали, да то у истини не постоји т. ј. ако буду ишли на таква мјеста, која су по таквим вјеровањима опасна.

За овим треба окретати пажњу дјечију на посматрање природе и појединих појава у њој, изражавајући при том своје дивљење њеној величанствености и љепоти, чиме се дијете упућује на свемогућност божију.

У доба школске наставе треба се чувати учења појединих богословских научних догмата и њихових тумачења, јер ће дијете појмити само њихову спољашњу страну, а тиме ће се циљ промашити. Промашиће се с тога, што ће унутрашња странка (садржина) тих догмата дјетету неразумљива остати, чиме оно, што се учи, губи прави карактер и дубоки свој значај. Томе ће се у души дјетињој створити површни и погрешни појмови, који ће као такви остати цијелог његовог живота, јер се доцније тешко исправљају. Из овога излази то, да са развитком оваквих религиозних истина, треба се много доцније бавити, када дијете буде интелектуално развијеније. Тек, дакле, доцније биће примљене у правој својој чистоти и потпуности и као такве моћи ће му послужити као сигуран ослонац у његовом животу, освјетљујући му оне мрачне стазе, куда човјек мора проћи, да би дошао у небеско пристаниште. Но прави знањај ових религиозних поука њихову дубину и обим, — дијете ће појмити тек онда, ако су елементарна религиозна осјећања правило постављена.

Из свега реченога излази, да се правилан и темељан развој религиозних осјећања може вршити само онда, ако су правилно усвојена елементарна осјећања, а то, као што рекосмо, на прво мјесто спада у дужност родитељима, гдје главну улогу игра мати.

Исто тако, како у родитељској кући, тако и у школи, треба избјегавати објашњавања појединих разлика у религији. Треба их избјегавати зато, што често пута ни сами васпитачи нијесу у стању уочити те разлике, те према томе не могу никако избјећи њихово погрешно тумачење. (Разумије се, да учитељ мора то у неколико чинити, ако би се управило питањена на њега, или ако је то потреба, која се не може обићи, но то у оснојно школи слабо се догађа). Тиме ће дијете добити погрешне појмове о тим разликама, или ће се ушљед недовољно јаким и нејасним доказа изазвати у њему сумња у истинитост доказа од стране васпитача, чега је пошљедица поколебивост у религији. Прво дакле религиозно осјећање треба да потиче из дна душе без икакве притворности, те ће као такво моћи доцније дати отпора свима онима противностима, које га буду хтјеле скренути с правог пута, који му је у младости показат. Свему томе удара темељ родитељска кућа, а доцније настави спада у задатак, да исправи мѧне, допуни празнине домаћег васпитања и тек онда, да настави свој даљи васпитни посао.

Учитељ ће свој васпитни посао у религији успјешно обављати само онда, ако је поред напријед реченога и сам довољно религиозан. Дакле учитељ у томе треба да служи ученику као свијетао примјер. Он треба да је скроз прожет чистом религијом. Осим тога потребно је, да учитељ буде добар методичар. Он мора бити вјешт у избору времена, где да споједијем религиозним стварима говори онда, када може од дјце очекивати потпуну примљивост.

(Наставиће се.)

О М И Л И Ј Е.

НАПИСАО **Дионисије Миковић**, игуман.

(Настава к.)

VIII О светим анђелима.

Љубазни моји! У данашњој бесједи говорићу с вама о светим анђелима.

Анђео значи извршитељ дужности, гласоноша или служитељ.

Бог је створио св. анђеле прије овога свијета, јер рече Бог: Егда сомворены быша звѣзды восхвалиша мя гласомъ велиимъ вси аггели мои. (Књига Јова. 38.7)

Свето писмо назива који пут анђелима и људе, који служе Оцу небесном. За свештено лице вели: по неже устнѣ ѿ овь сохраниятъ разумъ, и закона възшуть отъ устъ его: Яко аггелъ Гда Вседержителя естъ (Малах. 2. 7.) А за пророка и претечу Господнег говори Господ преко истог светог пророка: Се азъ посылаю аггела моего (3. 1.) Ово и сам Христос потврђује велећи: Сей бо естъ о немже естъ писано: Се Азъ посылаю аггела моего предъ лицемъ твоимъ иже уготovitъ путь твой предъ тобою. (Мат. 11. 10.) И епископе назива Бог ангелима преко св. Јована Богослова, велећи: Аггелу ѿфескія церкви напиши. (Апок. 2. 1.)

Али анђели, о којима је моја ријеч, јесу чисти, безтјелесни, и по благодати од Бога несамртни дуси.

Анђели су вјесници Божије воље. (Прор. Дан. 8. 16.) Они се покоравају Божијој вољи. (Пс. 120. 20. 21.) Извршују над људима, над појединим народима, градовима и мјестима намјеру и суд Божији (Исх. 23. 20—23; Бит. 19. 13.)

Још ћу навести што веди св. пророк Језекиљ о светим анђелима, кад су му се, при ријечи Ховару, отворила небеса: „И Видѣхъ, вели свети пророк, и четыре крила единому. И голени ихъ правы, пернаты ноги ихъ, и искра яко блистаю аяся мѣдъ, и легка крила ихъ. (1. 4—10.)

Свети Дионисије Ареопагит дијели св. анђеле на девет чинова, и свих девет у три лика. У први лик спадају: Серафими, Херуфими, Престоли; у други: Господства, Силе и Власти; а у трећи: Началства, Арханђели и Анђели. Они непрестано славе и хвале Господа пјевајући Му око пријестола: Святъ, святъ, святъ, Господъ Саваоѿ исполнь вся земля славы его. (Прор. Ис. 6. 3.)

Сваки народ и свако челоде има свог анђела хранитеља. Они извршују Божије заповиједи и пазе над читавим царствима јер је писано: Егда раздѣляше Вишніи языки, яко разсѣя сыны Адамовы, постави предѣли языковъ по числу аггелъ Божиихъ. (Второзак. 32. 8.) Они пазе и над мањим људским друштвима, они стражаре над неким манастирима, црквама, градовима и другим мјестима; они су предводили израјилѣане из Јегипта; сачували у тавници од лавова св. пророка Данила; изводили из тамнице св. Петра и друге; они су јавили св. праведницама Јоакиму и Ани, да ће зачети и родити Дјеву Богородицу; св.

пророка Илију у огњеним колесницама на небо одвели. Они су јавили Захарију, да ће му Јелисавета у старости с њим родити претечу и крститеља Господњег; Богородици да ће родити Христа Сина Божијег Господа и Спаситеља нашег. Они испуњају и јављају и Божију вољу свијема, преко којих је Бог свемилостиво саизволио да с чудесима прославља и велича на земљи неограничену Своју вољу, величину и свемогућство. Они су однијели добру душу Лазареву у крило праоца Аврама; они се налазе код оних који умиру, и узносе наше молитве к Богу; посредују за нас код Бога и бране нас од ђаволског сатане; и кад Христос опет дође на земљу, они ће бити с њим да му послуже; као што му и прије служише, и на небу служе, јер вели св. Писмо: *егдаже приидетъ Сынъ чловѣчскій во славу своей, и вси святии Ангели с нимъ,* (Мат. 25. 31.) А ко би још монабројити њихова јављања на земљи, њихову одбрану и заштиту Божијим угодницима, који су страдали од људске неправде? То би тешко било и Василији Великом, Златоусту, нашем св. Сави, и другима, а камо ли мојој немоћној грјешности.

Моја мила српска браћо! Свети су анђели и над Српством стражарили и *Српског Краља Милутина да побједа татарску силу; а св. арханђел Михаил, крсно име св. куће Неманића сједио је на шем сивом Цару Душану на десно раме и крилом га по образу миловао,* како српска народна пјесма вели:

„Докле Царе на ноге стојаше
Око софре гологлав служаше.“

Они су српски народ чували, да не пропане под силом тешког искушења последије Косовске погибије; Они ће га чувати и сачувати док у себи имаде страха Божијег, и да се све више слави и прославља у Богу.

Ми смо за то дужни да се чувамо од свега, што је Богу противно и што може од нас одалечити свете анђеле; и дужни смо као благодарна дјеца истините православне Христове цркве да свете анђеле поштујемо и да смо према њима као према својим добротворима проникнути чувством искрене благодарности.

Па какво поштовање треба да им одамо? Ево: У вријеме апостолско неки су јеретици учили, да треба св. анђеле поштовати као и самог Бога; неки су учили, да су св. анђели свијет створили; да су од Христа бољи, јер немају тијела; и да је Аранђел Михаил јеврејски Бог! Та и друга лажна учења о св. анђелима и дали су повода св. апостолу Павлу, те је повикао Колошанима: Никтоже васъ да прелъцаетъ изволеннѣмъ ему

смиреномудриємъ и службою ангелскою. (2. 18.) С тога је и наша св. православна црква на Лаодикиском сабору 321. год. испитала од св. Писма науку о св. анђелима. На основу тога дужни смо св. анђеле поштовати не као Бога, нити их обожаваати, — него их поштовати као суштаства, која су од Бога створена, али која су од нас виша и најблажа Богу, и која су за нас добротворна. Као безтјелесне и добре анђеле, који имају и слободну везу и савршени разум; и као небесно војинство које извршује вољу Божију и хвали и слави Бога на небесима, а на земљи чува људство од ђавола.

Што су свети пророци од Бога предсказали и учили, то је преблаги Богочовјек Спаситељ наш Исус Христос добровољно ради нашег спасења запечатио Својом најсветијом и најправеднијом крвљу, и то су учили свети апостоли, а то је вјера православне Христове цркве; то је онај неразрушиви наш град, око ког се деветнаест стољећа немилице крше и пропадају сва лажна учења, којијема није род: ни истина чистог разума, ни истина свјесног праведног увјерења; ни истина свемогућег Господа, који је извор сваког добра, истине и правде, него им је род плитки и лукави ум и разум, који стење у оковима лажи, мрака и незнања; род лакрмог срца, које је ненаситна смрдљива уста отворило да прогута свијет и да у своју отровну ђаволску утробу на све вјекове угуши све, што је свето и племенито: једном ријечи, све што је од Бога и Богу мило и приступачно; род ниских гадних људских страсти, које помрачавају разум, и које су Христа неправедно на крсту распели: него им је род: блатна душа, која се спутала оковима ђаволске гордости, па их без истине, без ума и разума, без вијести благовијести намеће бистрој свијести и чистом уму и разуму, и непоколебивом спасоносном увјерењу, гласу и истини Божијој, на којој стоји црква наша, и намеће души просвијећеној свјетилом Божествене истине, души која се у нашој православној св. цркви рађа, освјештава, расте и снажи: да врсњачи са блаженом вјечношћу.

Јест, мила српска браћо, вјера је наша вјера православне цркве: оно, што свети пророци од Бога предсказаше и учише, а Христос Божественом својом најсветијом крвљу запечати, и св. апостоли проповиједаше, вјера је то најсветије цркве наше православне, која је вјечна, као што је вјечно дјело Христовог искупљења, то је онај крајеуголни камен и црква, коју је Христос сазидао и за коју је рекао: И врата адова не одољбутъ ей; (Мат. 16. 18.) то је, мила српска браћо, она наша народна света православна мати црква, с којом је привезана судбина срп-

ског народа; црква која је прошлост, садашњост и будућност српског народа, и ми као вјерна дјеца те најсветије цркве дужни смо свом разборитошћу, снагом разума, побожношћу и чистоћом душе и срца свог тако вјеровати и поштовати свете анђеле, и у њихову част подизати: свете Божије храмове и манастире, а подигнуте покрасивати, празнујући оне дане, које је св. наша православна црква у њихову част посветила, пјевајући им похвалне свете пјесме, и молећи их: да нас на сваком кораку прате и заштићавају од свију знаних и незнаних, видљивих, и невидљивих непријатеља, и да посредују код Бога за наше спасење. И пјевајмо им са нашом светом православном црквом:

Вси небесни чини, Серафими, Херувими, Престоли, Господствія, Силы, Власти, Начала, Архангелы Ангелы, молитесь Богу о мнѣ грѣшнѣмъ, молюся и мился дѣю къ Вамъ.

И по на особ свом светом анђелу хранитељу:

Ангеле Христовъ, хранителю мой святейи, и покровителю души и тѣла моего, вся ми прости, елика согрѣшихъ во днешней день: и отъ всякаго лукавствія противнаго ми врага избави мя, да ни въ коемнже грѣсѣ прогнѣваю Бога моего: но моли за мя грѣшнаго и недостойнаго раба, яко да достоиня мя покажеша благости и милости всесвятныи Троицы и Матере Господа моего Исуса Христа, и всѣхъ Святыхъ, аминъ.

ABDOLJANA
 CRNE BORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

МОНАШКИ ЖИВОТ.

Пише Симеон Поповић, јеромонах.

(Наставак.)

4. Молитва.

Знајући Господ Исус Христос, као Творац, нашу немоћну природу, рекао је, да се вазда молимо (Лук. 18 1), при чем је придодао и зашто: јер је дух бадар, а тјело немоћно (Мар. 14 38), па као што је потребито, да се одржи ватра под судом, док се јело свари, да не би у истом охладњело, тако смо и ми дужни у себи држати дух молитве, да не би душа била стужена у љубави к Богу и добром уерђу, водећи борбу с лукавим духом. Свети Григорије Синаит, говорећи о том, како се

треба вазда молити, каже, како можемо то и вазда чинити.“ „То ми свагда можемо чинити, вели овај свети отац, ако устједнемо (т. ј. молити се). Кад сједимо за ручним радом и кад ђдемо, и кад храну једемо, и кад пијемо, вазда се умом можемо молити и чинити умну молитву, благоугодну молитву и истиниту. Тијелом да радимо, а душом да се молимо. Спољашњи наш човјек нек врши своја спољашња дјела, а унутрњи нек цио буде посвећен Богу на служење и никад нека не одустаје од тога духовног дјела — умне молитве. Као што је то наредио нама и Богочовјек Исус, говорећи у Еванђељу: ты же, егда молишися, вниди въ клѣтъ твою, и затворивъ двери твоя, помолися отцу твоему иже въ тайнѣ (Мат. 6. 6.) Клијет је души тијело, двери су наше пет чула тјелесних. Душа улази у клијет своју, кад ум не тумара тамо-амо по дјелима и свјетским стварима.“¹⁾

Свети су оци поставили за такав подвиг (т. ј. свагдашњу молитву) тако звану молитву Исусову, која се састоји у следећем: „Господи, Исусе Христе Сине Божији, помилуј мја грешнаго.“ Један од великих отаца и просветитеља умнога дјела свети Григорије Синајски вели о молитви Исусовој горе реченој, да је она: „и молитва и објет и исповједање Св. Духа и Божанствених дарова подателница, срца очишћење, демона изгнање, Исуса Христа уселивање, духовних проумјевања и божанствених помисли извор, отпуст гријехова, души и тијелу лијечница, божанственог просвећења подателница, милости Божије извор, откровење, тајна Божијих подателница, једина спаситељка, као име спаситеља нашега Бога, у себи носећи име Исуса Христа Сина Божја, за које се говори: ивстѣ бо инаго имене подѣ небесемѣ даннаго въ чловѣцѣхѣ о немже подобаетѣ спастися намѣ (Дјел. 4. 12),“ као што вели апостол.²⁾

С почетка ова молитва, премда је кратка, не иде олако, него се мора спољним начином присвајати, т. ј. читати је на изуст, док не уђе унутра у човјека, да је збори у себи, ма какав рад радио, као што вели преподобни Калист: „молитва: Господи исусе Христе сине Божји помилуј мја,“ умом и срцем чињена, са пажњом и без сваког са стране помисла, не јавља се одмах тако, него требајује навика.“ С почетка то се чини с принуђењем, при чем се и са стране помишљења пресијече. Не-

1) Добр. V. т. М. 1890 стр. 519.

2) *ibid.* 481 стр.

го труд, триљење и усрђе производе најпослије, те се оно чини већ не принуђено, него само собом.³⁾

Ова је молитва тако потребна, да без ње не можемо очистити душевне нечистоће, као што није могуће ни сунцу да грије без свјетлости по ријечима препод. Исаије: „ако је то истинито, као што видимо из искуства, вели преподобни отац, — онда увијек спомињимо ово име (Исусово) тако често, као што дишемо.“⁴⁾

Осим непрестане кратке молитве Исусове, свети су оци саставили молитве по књигама, прилагођивајући к добу дана као: за јутро — јутрње, за вече — вечерње, које је дужан калуђер читати редовно са оним што је још потребно, као пред лицем самог Бога, старајући се, по могућности, да избјегне штетног расијавања мисли и да не буде са молитвама на устима, а срцем далеко од Бога. При том треба чинити и честа кољеноприклоњења по примјеру Господа, о ком се вели: паде на лицѣ своємъ моляся (Мат. 26, 39.)

Падање на кољена означава наш греховни пад, а устајање — покајање, да ћемо чисто живјети, као што вели св. Теолипт Филаделфијски: „кољенапреклоњења, земне поклоне у молитви не остављај, јер се кољенопреклоњењем изражава се, да смо ми пали у гријех, а устајањем (од земље) изражава се покајање, дајући обећање, да ћемо се подићи и живјети добродјетелно.“⁵⁾

Вршење молитвеног правила, (које обично даје духовник искушенику саразмјерно његовој снази умној и физичној) немарно већ не бива правило, него празнословље, као што рекоше свети оци, оно доноси не благодат, но проклетство, јер је речено: *проклетш је сваки човјек, који чини дјело Божије с пренебрежењем.*

„Уставши ради твога молитвенога правила, вели Ава Исајија, не чини дјело Бжје с пренебрежењем, да не би, у мјесто благоугођења Богу, прогњевио Бога. Стој на молитви са страхом Божијим, не прислањај се уза зид, не мијењај ногу, стојећи на једну облакшавајући другу, као што то чине незналице. Уздржавај твоје срце, да се не би скитало по предметима твога пристрашћа, и Бог ће примити твоју жртву.“⁶⁾

Почем је најглавније и најважније дјело за сваког хришћанина, тим више за подвижника, молитва, — то лукави враг не штеди никаква средства да стане на пут томе светом раду,

3) *ibid.* 467.

4) Добр. II. т. Москва. 1884 стр. 204.

5) Слово о сокровенном дѣл. Добр. М. 1890 стр. 186.

6) Избран. иарсч. св. Инокѡвъ. Еп. Игн. Сп. 1870 стр. 168

а и да га сасвим уништи или бар ослаби и окаља разним непристојним мислима, лијепим и ружним изговорима: да треба дати одмор своме тијелу, да не досађује Богу све молитвом. Он тада не наводи примјер Господа односно удовице, која се вазда молила и оног човјека, који се није бојао Бога. Па ради тога што му је много досађивала да се од ње смири, даде јој што је тражила (Лук 18, 2—5.) То наводи мртвило, дријемање и слабост. Ко се пода сличном наговору лукавога, тај јавно обраћа плећи лукавом духу и даје се у бјежање, не знајући, да се царство небесно нуди, и да га отимањем од злога духа добија подвижник, а Господ, видећи усрђе подвижника, послаће скоро своју помоћ.

Ава Теодора говорила је о неком испоснику: „чим је он почињао да врши своје молитвено правило, ухватила би га грозница с потом и врућином, при чему се појављивала силна главобоља, калуђер, кад се то догађало с њим, говорио је сам у себи: Ево! ја сам већ болестан, при смрти, дигнућу се пак прије, него ме смрт снађе, извршићу моје молитве по правилу!“ Тим је ријечима он понуђавао самог себе и испуњавао је своје правило; а кад би свршио правила, остављала би га болијест. 7)

Уготовихся и не смутихся, рекао је Давид (Пс. 118, 60). А за човјка, који приступи к молитви без приуговорљена премудри син богодуховног оца Давида — Соломон каже: и не буди јако чловѣкъ искушная Господа (Сир. 18, 23.) Да би наше мисли и жеље биле способне, како се тражи самим Божијим величијем и светињом, у вријеме молитве, треба се најприје приуговорити. За вријеме молитве ми ћемо бити какви смо били пред молитвом. Послије смртних случајева наших другова, ми се усрдније молимо, лакше се лаћамо молитве, послије весеља, шале, вољна смијеха. Онај, који се тиме бави, тешко се склања на молитву. У молитви се мисао обраћа на оно, чим је раније била заузета. А по томе читање св. Писма служи првим средством, дајући снагу молитви. Она ће се највише к небу дићи и одскочити од ријечи Слова Божијег, слично зрну од тона, кад удри у стану плочу и одскочи навнше.

5. Пребивање у ћелији.

Осим читања св. Писма даје молитву усамљеност и живљење у ћелији, која учи свему добром, као што рекоше свети оци. Кад се неко жално свом старцу, да пада у снуженост, стојећи усамљен у ћелији, старац му је одговорио:

7) *ibid.* 456

„То долази од туда, што ти још нијеси видио ни ускрснућа, које се надамо добити, ни мучење у огњу неугасивом. Кад би их ти угледао, онда би трпио, не ослабљавајући се; и тада, кад би ћелија твоја била пуна црва до грла, ти би стојао у њој!“⁸⁾ Ето какву важност дају свети оци живљењу у ћелији, која не даје приступа свијету, који је у завади с Богом. Любы міра сего, вели апостол, вражда Богу есть (Јак. 4. 4.), а „ко воли да говори са Христом, по ријечи богомудрог Исака Сиријанина, тај воли бити усамљен; а ко воли остајати са многима, тај је друг овог свијета,⁹⁾ од којег се монах одрекао и дао у томе обећање Богу.“ Тако се нечисти враг претвара у „ангела свјетлости“ и покаже монаху разне лијепе прилике, да га извуче из ћелије ма и на мало времена: да треба виђети брата за тај и тај посао; а чак, ако је близу села, треба посјетити тога и тога болесника, дати му уз то неку поуку о Богу, ту или другу сироту утјешити, ако не новцем, то словцем. Такав нападај лукавог демона може калуђер одбити тиме, кад се сјети, да је његова ћелија у свијету овом сујетљивом, што и ковчег Нојев у потопну свијету, и као што је за Ноја био ковчег, тако је за монаха ћелија. Онај, који излази из своје ћелије, без крајне нужде, даје плећи у бјегство пред нечистим духом. С тога и вели преподобни Назарије, саровски подвижник: „не излази из ћелије твоје, осим кад ти је велика нужда.“¹⁰⁾ Старај се, да преодолити оне лукаве помисли. Ако изидеш из ћелије твоје по благословљеноме узроку, онда идући старај се, колико је могуће, да не гледаш нигдје по странама, не буди радознао. А кад се на путу ненадно срете когод с тобом, или угледаш што год шкодљиво, или гдје ко неваљало говори, не устављај се, него с ћутањем поклони се њима и иди мимо њих својим послом, својим путем. Што прије враћај се у ћелију твоју са спокојним духом.“¹⁰⁾

А какав рад треба да је монахов у његовој ћелији, о томе одвећ лијепо каже свети Теодор Едески кад вели: „сједећи у ћелији твојој, не врши послове твоје несмислено и вријеме не губи на празно, јер без дјела, веле, путујући, узалуд се трудиш. Него стеци за себе добро дјело, сабери свој ум, пред очима имајни свагда и на уму смртни час. Сјећај се свјетске сујетности, како је она варљива и уједно како није тврда и како је ништава, размишљај о околностима оног страшног

8) Избр. изр. св. ин. Еп. Игн. С.-П. 1870 стр. 481.

9) Твор. св. о. 23. т. м. 1894 стр. 214.

10) Обшчез. сар. пуст. М. 1860. стр. 152.

испитивања, како ће наши љути обличитељи видљиво преста-
вљати тада наша дјела, ријечи, помишљаје, које су они
удијевали, а ми их примали, приводи себи на мисао и паклена
мучења и то, како ће у њима бити закључане душе. Престав-
љај такођер онај велики страшни дан, дан општег ускрснућа,
предстојање пред Богом и коначно опредјељење Судије. Уобра-
жавај она мучења, која ће обузети грешнике; мучења, стид и
обличења савјести и то, како ће бити они одбачени Богом и
бачени у вјечни огањ к црву „неусыпающемъ“ у таму непро-
видну, гдје је плач, шкргут зуба. Прегледајући сва друга
мучилишта, не престај да плачеш и обливаш сузама своје лице,
хаљине своје и мјесто, на ком сједиш. Промисљај такођер на
она блага, која се хране за праведне: постављене с десне Хри-
ста, и на глас Владике Господа, који их назива благословеним,
наслеђе царства небесног, које превазилази ум; дарове, свјет-
лост, ону најслађу радост, која нема свршетка и никаквом жа-
лошћу није пресјечена, оне станове небесне, сажиће ангела, и
све друго приређено за оне, који се боје Господа.“¹¹⁾

6. Пост и уздржљивост.

„Всякъ же подвижникъ отъ всахъ воздержитсѧ“, вели апостол
Павле (I. Кор. 9, 25), под чим се разумије не само пост од
мрсних јела, него устручавање од свакоје неумјерености, као
што то одређује и св. Василије Велики, кад каже: „Уздржљи-
вост мислимо одредити тако, да она није једино уздржање
себе од јела, (јер су у томе успјевали многи од јелинских фило-
софа), него особито уздржавање од скитања очи... Није кори-
сно уздржавати се од јела, а не уздржавати се од: кичељивости,
високоумља, сујетне славе и сваке страсти. Или што је корисно
држати уздржљивост у јелу, а не уздржавати се од лукавих
и сујетних помисли.“¹²⁾

Пост је установљен још у рају самим Богом, кад је рекао
првом човјеку Адаму: од овога ћеш јести, а од овога нећеш
(Быт. 2. 17—18.). Колико је важан пост, види се из тога, што
док га је човјек држао, био му је јака заштита и бранио га је
од лукавог духа и зависника блаженству првог човјека у бла-
женом рају. Пост му је (Адаму —) привлачио самог Бога и
његове свете анђеле, да бивају с њиме у светом обћењу. Пост
је држао Адаму свијетли ум и јасно познање ствари, да је могао
свакој ствари нађести име (Быт. 2. 20). Чим је преступио пост

11) Добр. въ рус. пер. III. т. М. 1889 стр. 360.

12) Мон. Живанъ — по изр. о ней св. о. подв. Киевъ 1885, стр. 82.

би лишен блаженог стања у рају, помрачи му се ум; а, што је најгоре, доби у наслѣдство ужасну смрт, по реченоме: смртију умрете (Быт. 2. 17). Господ Исус Христос, као успоставилац првог Адама, постио је, да дадне примјер, да тек са постом добијемо прво блажено изгубљено стање. „Спаситељ, вели Исак Сирски, постом је почео дјело устројења нашега спасења. По путу њега и сви, који иду за Спаситељем, на овом основу утврђивају начело свога подвига, јер је пост оружје приправљено Богом. И ако ко не поради о њему, неће ли бити укорен за ово? Ако се испашта сам законодавац, онда како да не пости когод од оних, који су обвезани, да држе закон... Ко пребива у њему (т. ј. посту) у тога је ум непоколебив и готов је да сrete и одбије све љуте страсти.“¹³⁾

Хришћани првих времена, постећи, обично нијесу јели до захода сунчаног. Многи подвижници нијесу ништа јели по два и по три дана, али су за сходније и они исти нашли, да се једе сваки дан и то не до ситости. Па и сам Господ, говорећи о хљебу свакидањем, даје тим нама на знање, да се нуждавамо у посведневној храни, према под ријечима: хљеб нашъ насущный (Мат 6 11) изреченим у молитви Господњој „Отче нашъ“ разумије се и хљеб духовни — слово Божије, и хљеб небесни — тијело Христово и њиве.

Ангел Господњи, давши св. Антонију Великоме први устав калуђерски, између осталог дао му је наредбу, да ставља јело по један пут у обитељ сваки дан. Јести неколико не до ситости, „мање него се хоће,“ држећи се царског пута, т. ј. јести сваки дан. О неком испоснику кажу, да је могао и по четири дана да не једе, а послѣ кад би уложио да јеле, све би из једном изио, што би у оне четири дана. О истом веле, да је обитељ оставио, пошао у свијет и предао се пороку.

Св. Марко подвижник вели: „да је корисније и тврђе, свим усрђем држати свагдашњи пост; мјером јести хљеб, од времена до времена; мјером пак пити воду, тако да би, свршивши вечеру, осјећао још неки глад и жеђ, да не би наслађење (јелом и пићем) била сметња за необходимо служење Богу. Јер, ако ми, једући какву год храну, хтједнемо да наситимо се њоме, то скоро предавши се њојзи, зажељећемо друге; када пак добијемо ову и њоме се наситимо, онда ћемо и ту бацити, као и прву, и обратићемо се да тражимо, што је још пријатније, и ако то добијемо и њиме се наситимо, онда и ово пошљедње, слично осталоме, одбацићемо и оставити. Каква је храна

13) Добр. П. т. М. 1881. стр. 700

била драгоценија од мане, па, кад су Израилћани зажељели нешто љепше, онда су зажељели грђе: бијелог и црвеног лука.“ (Исх. 11, 5). „Није лако савладати, вели даље преп. Марко, бестидни трбух, јер је он бог за оне, које је побједио, и не може да не буде крив онај, који му се покорава.“ (Сл. осмо).

Што се тиче количине, то зависи од састава тијела, узраста, умора и др. Има ко може појести много и да није пресит, а има који мало изије, па је пресит. Бољег нађоше оци оног, који по физичној снази изије више, а није пресит, него онога, који изије мање, а пресит је. Онај који путује, ради, не може да се задовољи истом храном по количини, као кад дома сједи мирно, чита свето Писмо и заузет је мислима о Богу. Неки је од светих отаца опазио, да је тај дан много више изио, кад се је празнијем разговорима занимао с киме. Уждржљивост старих можемо виђети из овог: када је Ава Евагрије отишао к светоме оцу Макарију, изморен врућином заискао воде, да би се охладио, а он му рече: „буди задовољан хладом. Многи путници и морешловци трпе жеђ не мање од тебе,“ па настави даље: „вјеруј ми, сине, у цијело двадест година ја нијесам употребљавао колико ми је потребно било ни хљеба, ни воде, ни сна. Хљеб сам ја мој јео мјером и воду пио, и дозвољавао себи да мало заспим, присловивши се овај вид.“¹⁴⁾

Што се тиче пак уздржавања и поста изван ћелије, о томе свети оци говоре ријечима апостола Павла: све предлагамео вамъ идите (I кор. 10. 27.) да би с једне стране испунили дуг љубави, а с друге опет да не би чинили по својој вољи и тиме избјегли погодног честољубља. У осталом ово правило не иде у свијем приликама, ако вам то предлажу не у своје вријеме тако рећи „дебели“, као што оци рекоше. (слово бл. Симеона.)

Многи подвижници — калуђери, будући позвати високопостављеним лицима на обједу, сами су себе строго у ћелији за то каштиговали, као свети Макарије и свети Теодосије. Односно обећања, ако је дао калуђер на пр. да не једе рибе или друго, треба да га сачува до смрти, ма при каквим приликама и ма с каквим друштвима он био, или нађе ли друштво, које не пости у сриједу и петак и четворо поста. К овоме не иду ријечи апостола „предлагаемаја идите.“

По ријечима познатог нашег канониста Д-ра Милаша, Епископа Задарског, калуђери ни епископи нијесу месо јели и кад

14) Patr. Graecae. F. XL p. 1250. вид. Избр. изреч. Еп. Иг. С.-П. стр. 133.

није пост до митрополита Јована Ђорђевића (1769--1773), који је допустио, да се једе у његовом дому. ¹⁵⁾

Што се тиче дочека гости код себе, свети су оци сматрали то као молитву и као сваки други подвиг, ослањајући се на ријечи Господа: еда могућ сынове брачнии плакати елико время съ ними естъ женихъ (Мат. 9. 15). На питање младог Игумана Елеона пр. Јована о том, како му треба дочекивати странце у стан, старац му је рекао: „Идући у премудрости, примај свију, не давај никоме саблазни, по примјеру апостола, који је рекао, да је он био угодан и Јудејима и Јелинима и цркви Божијој. (I. кор. 10. 32.)

Наше вријеме склонило се к тјелесноме благовању и насићењу трбуха, што порађа све страсти. Чувај себе од оних, који долазе с таквим начелом, па били свјетски људи или монаси, не угошћавај их особито, и не гони сасвим. Ако пак то буде човјек, који је дошао управ с том цијељу, онда га се уклони: корисније ти је, да те назову тврдицом, када ти нијеси такав, него да те назову сластољубивац. Дакле, примај све с приличењим предусретајем, показујући само изглед, да једеш, једући при свему томе мање, него треба. А ако когод буде принуђавао, реци му: апостол вели: не упивайтеся виномъ въ немъ же естъ блудъ (Еф. 5. 18.)! чувај себе од сувишног употребљавања вина, које порађа све страсти, чувај се од онијех, који веле: ако ти нећеш јести нећу ни ја! Са сваком смиренумдрошћу моли таквог: апостол је рекао: ядый неядущаго да не укоряетъ и неядый ядущаго да не осуждаетъ: Господеви Ястъ: благодарить бо Бога (Рим. 15 3,6) и као што други чине у славу Божју, то они су оба у Бога, а нека сваки ради из љубави Божје, једе и пије, колико му је воља. Имајте доброту, не принуђавајте реците таквим, јер сам ја немоћан и не могу више. И апостол је рекао тако: нвстъ бо царство Божіе брашно и питіе (Рим 15. 17), но љубав и чисто срце и др. Тако буди благоразуман, по одношају к онима, који ти долазе. ¹⁶⁾

15) Цр. право. Милаш. Задар. 1890. стр. 611.

16) Пренод. о. о. Варсануфія Великог и Јована руководство к дух. ж. персъ греч. Москва 1883. стр. 402.

(Н а с т а в и њ е с е.)

ИЗАБРАНА МЈЕСТА ИЗ ДЈЕЛА СВ. ТИХОНА ЗАДОНСКОГА.

Савјет свештенику, како ваља поступати при исповиједи.

Свештеник ваља да много пажљив и обазрив буде, кад исповиједа кајућег се грешника; зато савјетујем, да има ово на уму и овако поступа, мимо онога, што је речено у Требнику о исповиједи.

1.) Када ти, свештениче, сина свог духовног исповиједаш, то га мораш понајприје са сваком кротошћу, тишином, као љекар душевни, позвати, да ти све гријехе искаже, које је послје пошљедње исповиједи починио, и упитати: да ли је извршио епитимију, коју му је духовни отац или он сам, пресвитер, учинити наложио? И тада, кад ти је рекао, да је извршио, можеш му ово казати: „Чедо, ти се Богу исповиједаш, кога си гријесима увриједио, а ја сам његов недостојни служитељ, и и свједок твога покајања. Не затаји ништа, не стиди се и ничег се не бој, пошто нас је само троје овђе: Бог, пред којим си сагријешо, који за све твоје гријехе онако, како си их ти учинио, зна савршено, јер је Бог свагдје, на сваком мјесту, и гдје год си ти што учинио, или говорио, и помислио зло или добро, Он је ту био, и о свему пошљедно зна, и сада је с нама, па само твоје једино покајање и самовољно исповиједање очекује. Ти сам такође своје гријехе знаш. Па не стиди се да их искажеш све, кад се нијеси већ стидио, да их учиниш. Ја сам трећи, који сам као и ти склоњен страстима, такође човјек, као и ти, зато се и мене немој ништа стидјети.“ За тим треба рећи ономе, који се исповиједа, да опрости свима, с киме је у завади; јер и Бог не прашта ономе, који сам ближњему своме не прашта гријехова; тако сам Христос учи: *ако не прашташ људима гријехова њиховијех, неће ни Отац ваш вама опростити гријехова ваших*, (Мат. VI, 15.); да се и с другима помири, ако је кога чим увриједио, а ако је што украо да поврати. А кад сам опрашта ономе, ко је њега увриједио, и ако је кога увриједио, и што украо, па обећаје да ће повратити, то поступи с њим о исповиједи тако, као што је у Требницима о исповиједи речено.

2.) Кад при исповиједи примјетиш, да се исповиједник каје и тужи због гријехова; хвала Богу! А ако не примјетиш у њему те жалости и сакрушености срца, то се свакако постарај да

га на то доведеш, да се покаје, што је Бога тако благог, тако милостивог, тако великога добротвора, грјесима увриједио. А то можеш и примјером учинити, показујући да од срца жалиш, што ми сви Бога прогњевамо, па употреби и сажалјиве ријечи. Овако му можеш говорити: „Знаш ли чедо, какви смо ми пред Богом, кад гријешимо? Ми смо крајње неблагодарни; тада ми отпадамо од Бога, па пристајемо уз противника његова и непријатеља нашега — ђавола; одбацујемо његову отачку љубав, уништавамо крв Сина Божијега, која је ради нас проливена; презиремо његово свето Еванђеље; а што нас он храни, грије, чува од свакога зла, сунце на нас сјаје, даје нам дажду, и сваке плодове за храну, — ми сва та добротинства тада заборавимо кад гријесимо. Јер кад гријешимо, не слушамо Га, одвраћамо се од Њега. А на све те неблагодарности наше Бог гледа. Па размисли, како је Богу, кад види такву нашу неблагодарност, Богу-добротвору нашем и Оцу, који нас тако воли, тако нас сажалјева и милује! Ах, што ми то радимо, што смо тако бешчувствени!.. Није ли жао родитељима нашим, оцу и матери, кад ми њихове заповиједи не слушамо, но им се противимо? Није ли жао добротвору нашем, кад му ми у мјесто љубави неблагодарност, у мјесто добра зло враћамо? Није ли тим више Богу жао, Богу, који нас храни, одијева, који нас чува од свакога зла, и другим благом снабђева, кад Му у мјесто љубави неблагодарност и непослушност враћамо? Ах, боље је, да нам онда сунце не сија, боље да не видимо овога свијета, боље је, да се лишимо родитеља и пријатеља, боље је сто пута умријети, боље је да не живимо на свијету!..“

3.) *Послије исповједи*, кад већ отпушташ од себе сина духовнога, дужан си ти, свештениче, исповјеђенога да поучиш, да се он унапријед од гријехова својски чува, и на то помњиво пази, да на свијету ништо већма не љуби, него свога Створитеља Господа Бога и за част Његову нека не штеди ни здравља ни живота свога; и све оно да чини, што је светој вољи Његовој угодно; а за гријехе, које је починио, нека се постара, да удовољи чим је могуће. Ту му реци, да Бог гријехе врло мрзи, и да за гријехе наводи сваку казну.

Овако му можеш говорити: „Тако Бог мрзи на гријехове, да је ради истријебљења њихова послао Сина Својега на свијет. Тако учи Апостол Христов Јован Богослов: *зашто се јави Син Божији, да раскопа дјела ђавола*, (1 Јов. III. 8.) а дјела ђавола јесу гријеси.— Бог ради гријехова сваку казну наводи; Бог ради гријеха не поштеди анђела, и с неба их свргну; ради гријехова истјера из

раја Адама са цијелијем потомством и осуди на смрт; ради гријехова сажеже огњем с неба Содом и Гомор с околним градовима; ради гријехова приправио је геену, ад и муку, која се трпљети не може; ради гријехова и сада бивају свакојаке биједи; ради гријехова бивају кужне болести, ватре, непријатељски нападаји, глад, и друго овоме подобно. Па и ти, чедо, сјећајућ се овога, чувај се у напредак од гријеха, да не би какво зло и тебе постигло; а за ове гријехе, које си досле учинио, гледај да удовољиш.“

Ове три тачке ваља употребити, кад здрава човјека исповиједаш; а ову трећу ваља духовник да говори и у опште свима, који се исповиједају, послје исповједи.

Како ваља поступати, кад исповиједаш и причешћујеш св. тајнама болесника.

Понајприје при исповједи мораш, свештениче, болесника упутити, да свима прости, ма како био од кога увријеђен; тако и исто, и ако је он кога увријеђио да га награди како може; а не исповједи ваља га тјешити, говорећи му о Божијем милосрђу, које не могу никакви гријеси надвладати, само ако би исповједajući се кајао се, што је кроз читав свој живот Бога добротвором свога грјешника. Овако можеш говорити болеснику:

„Чедо, прем си *шо* и *шо* згријешио, то инак не очајавај о милосрђу Божијем; признај себе кривим пред Богом, кај се, што си сагријешио; а Бог ће и мало ово твоје покајање и сакрушење срца твојега примити; јер покајање не зависи од дуга времена, но од усрђа покајника. Ево ти примјера Божијега милосрђа према кајућима се грјешницима, које нам св. Писмо, духом св. написано, спомиње; запамти их и сјећај их се:

Митара, великога грјешника, који Му је у једном часу завапио, прости Бог. (Лука. XXIII.).

Блуднога сина, који је са блудницама шћердао имање своје, љубазно је примио. (Лука XV.)

Грјешници великој, која оплакиваше гријехе своје, опрости многе гријехе, и рече: *опраштају јој се гријеси многи.* (Лука VI.).

Разбојнику на крсту, који је у пошљедњем часу повикао: *опомени ме се, Госпode!* кад дођеш у Царство Своје, опрости и рече му овако: *данас ћеш бити са Мног у рају.* (Лука XXIII.).

Петра, који Га се трипут одрекао, и који се покајао за гријех, љубазно прими, и опет га постави у апостолску службу. (Мат. XXVI.)

Манасији, цару Јудином, непослушним Ниневићанима опрости, пошто се покајаше. (2. Днев. XXXIII,) и (Јон. III.).

Па и Сам говори: *није ми мило да умре безбожник* и др. (Јев. XXXIII, 11.).

Ето, чедо, како је Бог према кајућима се грјешницима милостив! А тај исти милосрдни Бог и сада исту милост указује према кајућим се грјешницима. Пошто је Саздаатељ наш, а ми саздање Његово; Он Бог наш, а ми људи Његови; Он Господ наш, а ми слуге Његове; Он Отац наш, а ми синови Његови недостојни: то ће се Он свакако смилovati на нас, кад Му се сузама и кајањем обраћамо. Он ће твоју сакрушену исповијед милошћу Својом примити, и благодаћу Својом ће ти грјехе твоје опростити ради смрти вазљубљенога Сина Свога Господа нашега Исуса Христа. Имај наду на спасење своје, буди одважан и слободан, и не смећи себи у главу никаквих мисли, које би биле противне овому! — По утјеси причешћује свештеник болнога тијелом и крвљу Господа Бога и Спаситеља нашега Исуса Христа, говорећи ове ријечи: „ево ти милосрдни и човјекољубиви Христос Бог наш даје тијело и крв Своју у знак Своје према теби милости и љубави, као попутницу у живот вјечни: примај најскупоцјенији овај живота вјечнога залог с духовном радошћу и љубављу, и благодари тако великом Богу, те се, укрјепљен овима светим Тајнама, одбруснај.

Благодат Господа нашега Исуса Христа да буде с тобом, уразумљавајућа, укрјепљавајућа, ограђавајућа и напућујућа у тихо пристаниште живота вјечнога, и анђео Божији, вјерни твој чувар, амин.

Опомена Апостола пастирима.

Пазите на себе и на све стадо, у коме вас Дух свети постави владикама да пасете цркву Господа и Бога коју стече крвљу Својом. (Дела ап. XX, 28) Св. апостол Павле говори свештеницима цркве Ефеске: *Пазите на себе и на све стадо*; а пазите и на то, како је скупо стало Христа Бога стадо Његово, т. ј. словесне овце Његове, над којима сте ви постављени за пастире Духом светијем. А како скупо? Христос је за ово стадо излио Своју крв, од које је свака кап неоцјењена, јер је Божанствена. Тешко нама, ако нашијем немаром, и још горе од тога, ако саблазнима каква овца од стада овога погине! Исекаће Он све Своје овце, кад сједне на пријестолу славе Своје, али већ не као Пастир, но као Господ и Судија. *Гледајте дакле*, наводим апостоске ријечи, *гледајте, да уредно живите, не као немудри, но као премудри*.

(Еф. V, 15.) Ево и пријетње Божије пастирима: *Овако вели Господ: ево ме на пастире, и искаћу овце Моје из њиховијех руку.* (Јез. XXXIV, 10.). —

О значењу благосиљајуће руке свештеникове.

Ево ти шаљем нешто у потврду јучерашње моје ријечи казане ти о значењу благосиљајуће руке свештеникове, да не мислиш, да сам ти ја своје властито мишљење рекао. Видиш, и православни Грци тако исто тумаче. И потом, кад цјеливаш благосиљајућу руку, цјеливај у духу руку Онога, чије име она представља. Неки од св. отаца укоре од иконобораца, што се клања крстном дрвету, одговори: „ја би с побожношћу цјеливао и свако дрво, кад би ја само знао, да ће се кадгод од њега начинити слика крста Господња.“

Николаја, свештеника Малашкога, прот. Науилијскога, о знамењу састављених прстију русе свештеничке, кад благосиља христомениити народ: „Исправљен кажипрет са погнутим средњим прстом представља слово *I*; а погнутога средњег прста слово *C*. А кад се та два тако састављена прста зближе један другом, јасно представљају то. А унакрсни положај палца са прстом четвртим или *прстијим* прстом и уз њих погнут мезимац означава име Христос. Јер унакрсни положај палца са четвртим прстом показује слово *X*, а савити мезимац слово *C*, те се тијем, као што је речено, означаје име *Христос*. А да би ово ономе, који жели да зна, било јасније, то нека састави руку благосиљајућу, те ће се увјерити о овом што је речено, и неће наћи да што друго значи, сјем имена благословенога Исуса Христа, којим се благосиљају сви народи, као што је обећано блаженом Авраму: „*јер ће у твојем сјемну бити благословена сва племена на земљи* (Пост. XII, 3.). *А не рече, вели Божанствени Апостол, о многим (сјеменима), но о сјемну, које је Христос.* (Гал. III, 16.). Па тако је дакле требало и да облик благосиљајуће руке благословених по Исусу Христу да значи не друго што, него име Онога Истога, у име чије се благосиљамо. Послије свега мислим, да је и божанственим Промислом тако испрва од Самога Створитеља свега одређено, да на длану човјечије руке не буде прстију ни више ни мање, да их не би ни одвише ни премало било, но толико, колико треба, да се њима значи име Исус Христово.“

Премудро је речено, да је Божији Промисао и у броју и расположењу прстију значао име милога Сина Свога. Сва добра, што их видиш у створењу ствари и у њиховој употреби, при-

ниши премудрому и све предвиђајућему предопредјељењу Божију, који је извор свега добра. Једино зло је од оца зла — ђавола.

Превео: Л. Б.

МОНАСТИР РОЖДЕСТВА СВ. БОГОРОДИЦЕ У ГРБАЉУ.

У Ластви или ти Подластви грбаљској, по више државне цесте, има манастир и у њему саборна црква Рождества Богородице. Већ у XIV. вијеку ту је оистојала манастирска црква, којој се једва разазнају пошљедњи трагови. Грбаљска кнежина Љубановића носи по њој име Кнежине Св. Госпође (Contea di S. Maria.)

Данашња црква је „лађа“ средње величине и има звоник на преслицу су три окна. До цркве четири овелике ћелије, тако да свака грбаљска кнежина има ћелију своју. Ту има и тријемова и неколико подрума. У манастиру је и овелик зденац. Нешто су подаје извор Водица и поток Дреноштица.

Манастир је био некада веома богат: имао је своје млинове, сјенокосе и велике храстове шуме. Мјесто није здраво. Парохија, под коју спада овај манастир, има под собом села: Ластву, Горовиће, Пријевор, Братешиће, и засеке Свињишта и Сеоца.

Црква је живописана: израда је смјеса српско-грчке школе. Живописани су само сводови, а нијесу престављени ни светиље Немањићи, као што је то видјети по другим црквама грбаљским. Главни су недостатци перспективне погрешке, неприродан израз и нескладне боје.

На самом је своду престављена Богомати, а у наоколо су слике и читави редови светитеља са записима:

XB — ИЕАПТИНТУХЪ ИПАТЯТИ ТЪ XV ОПРОТ СІМНОИ — СТИ
ТРИФНОИОС — СТИ ЄВГЕГИОС — СТИ ВИТОРС . . .

У олтару су живописани у великом формату ликови Исуса Христа и Богоматере, а у наоколо слике и записи:

и генисис тѢ хр — нанасѣ тѢ хр — соломо

У истоме олтару под лијевом руком Богоматере има запис исписан у новије доба:

+ а. . . 8 манастирѣ под ластвѣ да се зна во последна времена понови се из нова салиж с плочама во обители сею и двое вратах, три прозора при преподобнишем кр игѣлном Григорном Бѣчином ѿ благо-

честиваго мѣста Грбала на аѡки. саградисе нова кѡжина и терпезарија до кѡжине и скала камена и мана блани и костала е цекина пома гди в цркви сїи препорѡчѡем савж . . . и шбите пом во стом

У ћелијском зиду, при улазним вратима црквеним, има гробница, у којој су сахрањени манастирски јеромонаси. На гробници је резан натпис из прве половине прошлога вијека; био је већ објелодањен у шематизму Бок. Дубр. Спич. Епарх. за г. 1892. под х. и гласи:

си гроб мазима иеромонах милешевца. вечна емѡ паметь на ++аѡм (-1740)

У шематизму Бок Дубр. Спич. Епарх. за г. 1794. приопћен је натпис, резан на манастирској петохљебници, и гласи: снѡ петихљебнице сакова игѡмен Георгие манастира грбалскаго ластве са братиѡу храмѡ Рождествѡ стие Бце. ва лето аѡлѡ (1736). Рѡко-делиса стоми Радич из Новога. бѡ да прости.

У споменицима наше уже отаѡбине находимо спомена о овоме манастиру у првој четврти XV. в. Год. 1419. неки Никола Ерцеговић из грбальскога села Врановића, завјештао је овоме манастиру снѡ свијѡна да му горе пред душом мртвијех, а за здравље живијех.

Нешто касније утврђена је у манастиру установа (Законик) грбальска на Митров-дан 1427. г. Она се састоји од 126 тачака. Објелоданио је Вук Вит. Врчевић 1851. г. па касније пренио у своје „разне чланке“ (Дубровник.) 1891.)

Манастир је обновљен први пут г. 1700. Год. 1732. завјештао је Станко Ниховић из Ластве своју земљу у истоме селу црногорским митрополитима Данилу и Сави Петровићу — Његошу: у манастиру ластовском пребивао је тада јеромонах Исаија, сувременик игумана Ђорђија и јеромонаха Максима Милешевца. — Калуђер Теодосије Мрковић, родом Маина, који је за митрополита Саве Петровића — Његоша водио свјетовне ствари у Црној Гори, доходио је у манастир ластовски 1789. г. да разгледа земље завјештане црногорским митрополитима. Год. 1789 за ђенерала Бради-а (Brady) хранила се у истоме манастиру војничка ђебана за обрану од Француза. Манастир је обновљен по други пут 1812., а пошто изгори 1869. г. буде оправљен по трећи пут 1874. г.

Од прве половине нашега вијека у манастиру је била смјештена народна школа, у којој калуђери поучаваху старо-словен-

ски језик, црквено пејање, рачунање и т. д. Спомињу се јеромонаси — учитељи: Мојсије Вукшић, родом са Сутваре, који је нашем чувеном новелисти С. М. Љубиши подао основу приповијетке „Проклети кам.“ Његови су прејемници: Теофан Милошевић, родом из села Шишића, који је остављао монашки чин и опет у њ ступао, док умре као монах у 96 години живота, 1883. г.. Игуман Григорије Бућин, за кога је манастир обновљен 1812 г. Висарион Љубиша, који позније постаде Црногорски Митрополит, и Високоур. Госп. Митрофан Бан, данашњи Црногорско-Брдски Митрополит.

У доба 1867.—1892. г. манастирска школа остане затворена, док се претвори у јавну основну школу.

Из Ластве је родом Архимандрит Стефан Вучетић или ти Вукотић, за млетачке владе приврженик руског двора, који је са тога био принуђен предизати у Црну Гору 1789. г., а позније је водио преговоре између црногорскога митрополита Петра I. Петровића-Његоша и Аустријскога барона Рукавине. 1) По сачуваним описима разаздаје се облик печата (округлог вида, прелазећег у овал), којим се је он служио. Лице печата (28—30 м м) преставања окружен грб; по више диже се орао, а изнад орла круна с крстом, што подржавају два људска лика по странама. У окло запис:

печатъ Архим. Стефана Вукотича.

У манастирској ризници храни се један тупиконъ (Устав), штампан у Москви 1748, у којему има рукописна биљешка из 1793. г. и у њој споменуто, како је ту књигу донио исте године из Москве у Ластву Јеромонах Стефан Вучетић. Има и једна минија, коју је приложио „тајни савјетник ордена светога Александра кавалер илирски граф Сава Владисавић“. Нема забиљжене године, али је књига без сумње приложена у првој половини прошлога вијека, а њен приложник за цијело је онај гласовити Херцеговљанин, који се прославио као руски дипломат за владе Петра Великога. 2)

Околица ластовскога манастира била је знатна у врло стара времена. У близини су развале негдашњег *Милин-града*: у мјестности званој тамнице има озидина старих дворова и вјешто израђених архитектурних уломака: ступова, подступина, довратника и големих поклопница. Жалити је, што се са оскудице

1) Д. Милаковић *Историја Црне Горе*. Задар. 1856.

2) S. Glubbich. *Dizion. biogr. Vienna*. 1864. — Т. К. Поповић. *Херцег-Нови*. Задар. 1884.

писаних споменика не може сазнати што поближе о прошлости такове мјесности.

При мору, међу ртом Трстеним и Будванском луком, по дну Мрчева поља, а према високоме Спасу, има пусто жало, звано Јаз, гдје је опет, како народно предање казује, опстајао *Шебе-град*. У преисторијско доба регби да је раван Мрчева поља запремало море, које као да је ослокло у потоњим еволуцијама.

Кнез Ђурађ Долгоруки, враћајући се са свога похода у Црној Гори, за владе Шћепана Малог, 1769. г. кренуо је испод Јаза на броду Лазара Јанковића Херцеговљанина, и повео са собом патријарха Бркића, кнеза Војновића и Марка Тановића. ³⁾

О ластовскоме манастиру имају неки подаци у Шематизму Бок. Бубр. Епарх. за г. 1874.—75.—76.

3) С. М. Љубиша. Приповијести. Папчево. 1882.

М. Ц.

ПАЛЕСТИНА ПОД ВЛАШЋУ ХРИШЋАНСКИЈЕХ

ИМПЕРАТОРА (Од 326—636.)

(Од Алфонза Куре. С рускога преводи М. Никифор.)

CRNE GORE ĐURĐE
(Н а с т а в а к.)
CRNOJEVIĆ

ХП.

Св. Сава и император Јустијан (од 521—536 године).

Као што смо већ видјели св. Сави припада главна захвала, те је одржао четврти васељенски Халкидонски сабор, а заједно са сабором и цијело православље. Но, ништа на овом свијету нема вјечно; једини је Бог вјечан, а све друго има свој почетак и свршетак, па тако и дани св. Саве палестинскога примакли су се већ били крају. Његови ближњи сатрудници и помоћници већ су били сви прије њега пошли Богу на истину — помрли, као: св. Теоктист, Ефтимије, Теодосије, Лонгин, Маркијан, Мартирије, Саљустине, Илија и Јован. Ка овијема треба још додати и Јулијану Аницију, кћер императора Онифрија, а праунуку царице Евдокије, која је указала св. Сави гостопримство за вријеме његовога пребивања у Константинопољу. Евнуси ове Јулијане по њезиној смрти дођу у Јерусалим и пријаве се св.

Сава и замоле, да их закалуђери. Св. Сава пошље их у манастир патријарха Илије, и старјешина овога манастира, Александар, подигне у Јерусалимској долини за њих засебни манастир, који се и прозове по њиховом имену.

Од цијелога нараштаја калуђера, који су израсли при св. Ефтимију, остао је још у животу само једини св. Сава. Нове околности и догађаји, које је произвео устанак Самарићана, приморају св. Саву, да се још једанпут заузме за савремене догађаје.

Самарићани, који су по казивању доведени до нестрпљења строгошћу Јустинијановијех законика, прогласе себи за цара разбојника Јулијана и изаберу за устанак средиште Неапољ. Из Неапоља разиђу се по околнијем мјестима; опустоше двије прве Палестине, поубијају у њима све хришћане, убију напољског епископа и осим осталијех градова запале они и један дио Скитопоља, у ком је био за начелника њин једновјерац Силван, који је одавно био познат због своје суровости. Војнички заповједник Теодор похита и окупи разасуту по границама војску, а осим тога позове још у помоћ Абахарала, који је био постављен за начелника над савезнијем сарадинскијем племенима и оба пођу противу Јулијана. Самарићани оставе Неапољ и похитају да похватају брда Трахонидитска, али их Теодор претече и заметне се крвава борба, у којој вођа усташки буде ухваћен и доцније кажњен. Осим тога заробљенијех 20.000 Самарићана дарују Абахаралу, које је овај све предао у ропство Персијанцима и Инђијанцима. Један дио самарићана сакрије се у брду Арпаризису, а други доспије у Трахонидитска брда и отуда поишту помоћ у Хозроја, цара Персијског, наговарајући га да освоји Јерусалим, у коме је велико богатство. Цар Хозроје у то вријеме водио је мирне преговоре са Јустинијаном, а посланици самарићански на путу, кад су се враћали из Персије буду похватани. Цар Јустинијан дигне са заповједништва Теодора због тога што је пуштио самарићане да утеку у Трахонидске планине, а на његово мјесто постави другога заповједника, који се звао Иринеје, који је одмах ушао у траг самарићанима и учинио крај њихоме устанку. Они самарићани, што су били заостали у Палестини, и сви привидно приме тобож православље, али у самој ствари све су митили новцем поглаваре, да им не сметају вршити вјерске обреде. Но и хришћани са своје стране почну се жестоко светити самарићанима, гдје су год којега могли ухватити. Намјесник Скитопољски Силван, који је био родом самарићанин, о којему мало прије рекосмо, да

је био познат због своје суровости, поврати се на своје мјесто у Скитопољ, надајући се да ће страх, који је народ био прије ухватио од њега, обезбиједити његов опстанак и положај, али се овога пута преварио, јер га народ ухвати и спали насред пјаче. Но ова освета за мало што није саме хришћане главе стала. Силван је имао својега сина Арсенија, који је живио у Константинопољу и био под покровитељством царице Теодоре и он увјери Јустинијана, да су сами хришћани својим поступцима изазвали тај устанак, и да су они криви, те је толика област опушћела, чим је учињена грдна штета државнијем приходима. Цар Јустинијан повјерује Арсенију и обрати сву своју мржњу и јарост на палестинске хришћане и нареди, да се имају казнити као год и бунтовници. Овај глас врже цијелу Палестину у страшни ужас, и патријарх Петар, епископи и остали калуђери поново се обрате за савјете и помоћ к својему искусном учитељу — св. Сави, и умоле га да поно пође у Константинопољ, да умоли цара, да одврати ту казну, а такође да олакша данак на двије опаљене и разрушене Палестине.

Деведесетогодишњи старац поново се јави на вратима царскога дворца у Константинопољу, пред којим је исто прије стајао, кад је чинио молбу о патријарху Илији и о заштити халкидонскога сабора.

Овога пута стража не само да није хтјела пропустити старца унутра, него су му царски достојанственици изашли на сусрет. Константинопољски патријарх и епископи: Кизички и Ефески водили су старца к цару, који је кад га је видио, па-нуо пред њим на кољена.

Св. Сави није тешко било разувјерити цара Јустинијана од наговора Арсенијевијех, и цар Јустинијан нареди, да се казне све вође бунтовничке, које су се тада налазиле у плијену у Константинопољу. Осим тога нареди, да се затворе све Самаријанске синагоге, а саме самарићане потчини особитијем правилима закона, по којима они нијесу могли добити никакву државну службу. Дужности општинске биле су не, њих наложене, али без икаквијех права и олакшица, која, су прије уживали. На пошљетку, самарићани су били лишени и права, да могу продавати своја имања, а такођер нијесу их могли давати у наслједство, осим ако је имао наслједника хришћане, а у противном случају све им је имање принадало у државну благајну. Доцније Јустинијан мало ублажи ову строгост и то по молби кесаријскога епископа Сергија, допутивши, да хришћанин има право у свакој линији сродства, али

сваком случају самарићанина допадао је шести дио од имања, а сва права на имање повраћала су му се тек у случају ако би прешао у хришћанство. На ову милост самарићани у мјесто захвале одговоре новијем устанком, у којему сву Кесарију опустоше и поубијају — све Хришћане, па и самога управитеља. Ово разјари цара Јустина и понови све строгиости Јустинијанова законика.

Што се тичало, да цар скине са Палестине велике тегобе данка, то је св. Сави, много лакше било од једанпут дати какву год милост, него ли такву, која би се одазивала на царску благајну за више година, те ушљед тога цар Јустинијан покуша да се уклони на страну од правога одговора понуди св. Сави значајну суму новаца за његове манастире. „Њима нијесу потребити ти новци,“ одговори цару св. Сава. Њихово је напљедство Онај, који је у пустињи нахранио пет хиљада људи са пет хљебова. Ми само иштемо, да смањим данак у првој и другој Палестини, које су самарићани разорили; да се подигне гостопримница у Јерусалиму за поклонике гроба Господњег; да се доврши храм Богородичин, којег је засновао још патријарх Илија, и на пошљедку, међу манастирима, које сам ја подигао, да се ограда једна тербава, у којој би калуђери нашли уточишта у вријеме навале сарацинске; а за све то што ћете ви учињети, Бог Вишији ваше ће царство наградити и обогатити са Италијом, Африком и осталијем крајевима царства Хоноријева.“ Цар Јустинијан пристане на све захтјеве старчеве и побједу које су учинили: Велизарјеје и Нарзес потврдиле су обећања и проштва смиренога старца Саве.

Царски указ, да се смањи данак и обнове порушене цркве, којег је саставио Трибонијан, био је одмах упућен у Палестину. Патријарх Јерусалимски Петар нареди Асколонскоме и Пелскоме епископу, да обиђу цијелу Палестину, и да виде и лично се увјере о штети, коју је околина претрпјела од самарићана, и да саставе списак разрушенијех цркава, како би их граф Стефан на рачун самарићана или на државни опет поново подигао. Св. Сава, пошто се повратио у Палестину, био је очевидац радње цијелога обећања Јустинијанова и Палестина поново се забијели црквама, напомињући вријеме царице Јелене и Евдоксије.

Дивна архитектура базилике на гробници Господњој није дала могућности цару Јустинијану, да буди било штогод у њој преправи, али тим више дала му се могућност, те ју је својим прилозима обогатавао и украшавао изнутра. Између осталијех

прилога, које је Јустинијан учинио базилици гробнице Господње, заслужују особиту пажњу дивне златне чаше, које је некад Тит, кад је разрушио Јерусалим, уграбио и плијенио из Јерусалимског — Соломонова храма и понио са собом у Рим. Из Рима ове чаше плијенили су Вандали и понијели у Африку заједно са осталијем плијеном, а од туда их је повратио Велизарије, кад је разбио Вандале и узео им Картагену. Јустинијан, поражен љепотом овијех чаша, најприје био је намислио, да их задржи за себе у двору, као украс, али страшно предсказање једнога Јеврејина о несрећи свакојега онога, коме су те чаше биле у власти, приморају Јустинијана, те их пошаље у Јерусалим, у храм на гробницу Господњу. Заједно са тијем чашама блистао се златни крст, вас обасут драгијем камењем, којега је храму приложила царица Теодора. Осим тога била је ту и златна царска круна, прилог Етијопског цара Елисвоја, који се прославио у битци противу Јеменскијех арапа, и који је гледао, да одузме Персијанима трговину са Индијом. Цар Елисвој, пошто пошаље своју круну у Јерусалим, својевољно остави царски престол и сврши своје дање у калуђерству.

Цар Јустинијан обратио је још вишу своју пажњу на грађење новог Богородичнога храма, којему је, како мало прије рекосмо, поставио темељ још патријарх Идија. Зидање овога храма, које је било под надзором Роханског епископа, продужило се за дванајест година. Ова црква, која је прозвана новом, подигнута је на јужном подгорју од брда, на ком је био Јерусалимски храм. Здање је било правоуголно и окружено колонадама са три стране. Главна спољашња врата, која су држала двије огромне колоне, сачињавала су улазак у унутрашње двориште, које је било окружено портицима, гдје се налазио улазак и у саму базилику. Но преко цијеле љепоте овога храма и његове архитектуре опет није могло мимоићи, а да се не осјети, да царство није имало оне прве снаге и богатства. Скупочијене мермерне колоне биле су замијењене од мјеснога црвенкастог мермера, који се до тога времена употребљавао само при грађењу обичнијех другијех грађевина у Јерусалиму. Таван, који се приђе градио од кедрова дрвета, био је замијењен лучевином, јер је кедрова дрвета било тешко добавити.

Гостиони двор за примање поклоника, којег је измолио Св. Сава, био је подигнут не далеко од храма, и број посетиоца тога дома био је толико велик, да неколике године доцније Јустинијан дозволио је храму гробнице Господње, да може продати неки дио својега непокретног имања, само даби могли

подмиривати расходе тога раскошног и разуравајућег гостопримства. Међу посјетиоцима тога времена историја нам је сачувала имена сљедећих лица: Лицинија, епископа Турског, св. Давида епископа Меневијанског у Уељском крају са још два његова свештеника: св. Патерна и Тимона; Цегра Картагенског, за којег је св. Фулгенције, епископ Руспијански, написао свој трактат о вјери; Теодота, који је био префект у Константинопољу и намјесник за источну страну, који је због своје строгости и неподмитљивости пануо у немилост; војводе Керикија — достојнога подражатеља Велизаријева у војни са Персијанцима; удовице консула Помпеја — рођака Анастасијева, којег је казнио Јустинијан послје устанка, у ком је тврдоћа Теодоре и спасла за Јустинијана царство; Фотија, зета Велизаријева, који је тражио уточишта у Јерусалимскијем манастирима од иједа своје тапте Антонине; Симеона, Салуса и Јована Кападокијског, који су доцније постали знаменити подвижници у малој Азији; св. Мартина Думског, који је доцније био епископ Брагијски у Галицији; св. Бертолда, сина Теолда цара Шотландског, и његовога друга Аманда; Мартина Галијског, св. Петрока, који је био син једнога Кимвријанског предводитеља, који је доцније подигао један пространи манастир на крајњој тачки Кориналеса, према Ирландије, и на пошљетку св. Кадока, познатог због своје расире са краљем Артуром. У исто доба кад се подизао странопријемни дом, цар Јустинијан нареди, те се подигне дом за сиротињу Јерусалимску.

Јустинијан још нареди, те подигну у славу Богородичину, у околини Јерусалимској, још двије цркве: једна у подножју Јелеонске горе, а друга у Јерихону, и црква св. Ђорђија у Дијоспољу. Такође подигнути су манастири св. Талалеја и св. Ђорђија, од којијех је овај пошљедњи по прилици онај утврђени странопријемни дом у пустињи, о којему спомиње Антонин Пјаценски. Поменути манастир био је подигнут на десној страни од Јерусалима и куле Давидове и то на једном ниском брежуљку, који је био засађен виноградима и који је већ постојао и у дванаестом вијеку. Исто тако раширен је манастир св. Пантелејмона на бријегу Јордана, код извора св. Елисеја, манастири: Лазов и Иверов, које је подигао св. Сава међу јерихонскијем палмама и изворима странопријемнога дома, а такође начињени су много потребити за та мјеста резорвуари за купљење кишнице воде и то при манастирима: настојатеља Захарије, св. Самуила, св. Сергија на брду Кисаријону и на Афелијском. Један од таквих пространијех резорвуара, који је грађен при Јустинијану,

за манастир св. Јована Крститеља, близу Јордана, био је све до дванаестог вијека, кад је цар Емануило Комнен заповједио, да се тај манастир поново подигне, јер га је био разрушио земљотрес.

Капела, коју је подигао цар Зенон на врху Гаризима, због својих тврдијих зидова, претворила се у праву тврђаву. Црква над бунаром, код којег је Христос говорио са самарићанком, коју су били самарићани разрушили и изгорели, била је изнова, у виду крста подигнута, гдје се на самој њезиној средини налазио бунар, који је био дубок 40 лаката.

Таква и толика количина грађевина није могла мимоићи, а да се не осјети више савршенство у архитектури. Стари четвороуглни, из Константинова времена прозори, били су замијењени новијема — полукруглијема, али најважнија црта савршенства грађевине тога времена јесу сводови и кубета у црквама.

Но радиност Јустијанова није се само ограничила на подизање самијех цркава и другијех богоугоднијех здања, него се њему приписује, да је он подигао и бедеме околу Палмире, Тиверијаде и Витлејема. Иза Витлејемскијех зидова, у виду стражарице, пола тврђава, а пола манастир, стајала је обитељ Јованова, који је био замијењен већ познатог нам Маркијана. Оваково утврђавање пограничних градова и подизање утврђенијех замкова ушло је у обичај особито од времена Валентијанова, а са том намјером да се боље руше и гину непријатељске силе о такве тврде бедеме, и да из таквијех тврђава могу без штете уништавати поједине дијелове непријатељске војске.

Глас о таквој великој милости Јустинијановој дошао је и до Синајскијех калуђера, који су били подвргнути честијем поплавама сарацинским, од којијех није их могло сачувати прије ограђена висока тврђава. Они пошаљу молбу цару, да им ограда манастир, и њихова молба буде уважена. Њихов манастир буде подигнут у клисури околу старинске куле, која је већ постојала околу 200-ста година. Мали поток, који се губио не далеко од тога мјеста у пустињачком пијеску, квасио је ту клисурасту околину и помагао да расте неколико и то врло оскудно зелена — поврћа, са којом су се тамошњи калуђери хранили. У средини манастира подигнута је велика црква, којој су свод подупрли 12. стубова. У овој цркви биле су неколике припрате, од којијех је једна била посвећена „Неопалимој Купини.“ Не далеко од цркве саграђена је манастирска костурница. У то исто вријеме био је подигнут јерархични значај синајскијем настојатељима,

који је потврђен златном булом цара Јустинијана, у којој им се даје право, да заузимају треће мјесто међу највишијем источнијем црквенијем чиновницима.

Да би калуђери синајски били још више обезбијеђени од нападаја непријатељског, Јустинијан нареди, те се подигне једна тврђава против Црвенога мора, но она није била дуга вијека, јер неколике године иза тога настојатељ Синајски, Глигорије морао је издржати опсаду у самоме манастиру.

У течају читаве године, св. Сава сам је надзиравао ове радње, да се све изврши што је обећао цар Јустинијан, а особито да се подигну цркве, и да се проћерају јеретици. Са том цијељу, да види, да ли се тачно извршују наредбе Јустинијанове, ходио је у Скитопољ, гдје је видио Кирила, својега будућег животописатеља, који је тада био још дијете и којему имамо највише благодарити за опис догађаја тога времена. Св. Сава, кад се враћао из Скитопоља, осјећајући да је близу крај његовом земном животу, пође у Јерусалим и поклони се свијема светињама, а отуда поврати се у своју лавру, гдје се одмах и разболи. Кад патријарх дознаде за његову болест, нареди, те га пренесу у патријаршески двор, но св. старац Сава зажели, да умре у својој лаври и по његовој жељи буде опет пренешен обратно. Овдје се затвори у својој ћелији, гдје је још провео у посту и молитви своје пошљедње дане земнога живота. Пред саму смрт сазове све калуђере и опрости се с њима, а на своје мјесто постави Мелетија Веритског и преда му у руке свој устав манастирски, а за тим преда своју душу у руке Небеснијем анђелима. Цијела Палестина стекла се њему на погреб. Јерусалимски патријарх са епископима сахране му тијело у особиту костурницу, између два манастира, која и до данас постоје премда су његове св. мошти крсташи извадили и понијели у Италију, гдје се и данас налазе у храму св. Марка у Венецији.

Пошто умре св. Сава, Палестина је остала без својега руководиоца и ниједно име није могло управо назвати се његов наслѣдник. Истина, било је великијех људи и подвижника међу калуђерима, који су се прославили својијем подвигом, као: н. пр. у лаври св. Саве Јован Молчалник, у Сукској лаври — св. Киријак, у пустињи около Газе — пустињак Варсоновије, и у околини Кесаријској — пустињак Зосима, али ни један од њих није имао ону његову снагу и одважност, те због тога Палестина није примала учешћа у политичкијем одношајима царства, те што је рећи, и сами побједоносни полазак Јустинијанов против Сарацина, није побудио њезина саучеш-

ћа, али тијем ништа мање, него још строжије Палестина је бдила над чувањем своје православне вјере, те тако она је имала својега заступника на сабору Константинопољскоме, кад је цар био окунио 11. епископа, ради коначне осуде над јересју Северијановом. Но патријаршија јерусалимска још са вишом енергијом устала је у обрану православља, кад је дознала, да је Северијан дошао у Константинопољ и да је почео добијати уплива код двора.

Благодарећи покровитељству царице Теодоре, Константинопољски патријаршески престо заузме Трапезундски епископ Антим, који је био ученик Северов и тајни приврженик Акефалички. Север, Петар Апамејски и сирски монах Цоара похитају код Антима у Константинопољ. Чим се дознало, да се јеретик попео на престол и почео около себе друге окупљати, тада заштитници православља пођу у Константинопољ, као : настојатељ Мартиријева манастира — Домицијан ; Екзарх Нове Лавре — Теодор Аскид ; настојатељ манастира куле — Доминик ; предводителј Синајскијех, Фаранскијех и Рафијскијех калуђера — Теоније ; предводителј калуђера треће Палестине — Косма Стратегијски и Саламинијски ; вођа Августинопољскијех калуђера — Илија ; Анастасије — вођа калуђера Петре ; — Јован — калуђер Сизајиле и Лептије — настојатељ једнога од Јерусалимскијех манастира и Скитског манастира, предвођени епископима : Јотавским, Цоарским, Појатским, Максимијанопољским и Панеодским, пођу одмах у Константинопољ. Тамо, кад дођу, затеку папу Агапита, којег је к Јустинијану послао готски краљ Теодот, и они се саједине са папинијем епископима, да заједно осуде Антима, Севера, Петра Апамејског и Цоару. Вође палестинске незадовоље се само са тијем судом над јеретичима, него замоле папу и у име тога предадну му писмено, да он — папа, изради код Јустинијана, да забрани Северу и његовијем присталицама сваки састанак, а такође да не могу ниђе живјети у ма гдје било којој већој вароши на истоку. Исту такву молбу поднијели су папи и калуђери Константинопољски и Сирски. Папа обје ове молбе преда цару, а за тијем напише патријарху Петру у Јерусалим укорно писмо, због што је признао Антима за Константинопољскога патријарха, а послије овога папа убрзо умре.

Даби се овај спор коначно свршио, цар Јустинијан сазове, под пресједништвом новог Константинопољског патријарха Мине нови сабор у Константинопољу. Јерусалимски патријар пошаље на тај сабор својега замјеника, ђакон Сабинија. Исто тако

пошаљу замјенике на сабор и епископи: Кесаријски, Газски, Елефтеријопољски, Ареопољски, Неапољски и Петрски. Наука Северова буде поново осуђена, а Јустинијан, саодговорно молби Палестинских, Јерусалимских и Сирских монаха изда указ, са којим је забранио сваки збор Северу, Антиму, Петру Апамејском и Цоарл, а такђе и становати им је забранио у вишијем градовима у свему царству.

Саборску установу, царски указ и посланицу новогa Константинопољскогa патријарха Мине Палестински калуђери донесу у Јерусалим и саопће патријарху Петру. Патријарх сазове помјесни сабор, на којему су присуствовали три Митрополита: Кесаријски, Скитопољски и Петрски, и епископи: Макријан Газски, Илија Јопијански, Дијонисије Аскалонски, Пелагије Севастијански, Стеван Јамнијански, Анастасије Елефтеријопољски и остали други палестински епископи, изузевши епископа Ветиљијанског, Јатовског, Елузијанског, Парамбољског и Фјенског. На овоме помјесном сабору патријарх саслуша и потврди све установе саборске.

(Наставиће се.)
 NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE

С пута каноничке визитације Његовог Високопреосвештенства Господина Митрополита Митрофана по Захумско-Распјској Епархији.

Приближио један из Његове пратње.

У пратњи Његовог Високопреосвештенства Г. Митрополита биле су ове особе: О. Теофан Ђоковић, игуман Жупеки; Стеван Пејовић, ђакон; Никифор Симоновић, монах; два гардиста и три послужитеља

Његово Високопреосвештенство Г. Митрополит, прије поласка с Цетиња, учинио је програм, означивши, да овом приликом обиђе ова мјеста: Никшић, Жупу, Пиву, Језера, Шаранце, Дробњаке, обје Мораче, Ровца, Колашин, Васојевиће и Братоножиће.

У име Божије кренуо је с Цетиња 2 јула на 1 час послје подне и истог дана у вече приспио у Подгорицу. Дана 3 јула на 4 сата из јутра кренуо је из Подгорице и од Везирова моста имао је особиту част, да у путовању до Никшића пође са свитом Његовогa Височанства Господара.

Дана 4 јулија 1895. Г. Митрополит освештао је темељ нове цркве у Никшићу по чину: „на основаніе цркве.“ При овоме св. обреду обучени у св. одежде учествовали су: Георгије Милановић, парох Никшићки, Шћепан Мартиновић, парох Оздринићки, Лука Крљевић, парох Кутеки и Новак Томановић, парох Риђански.

Црква у посвети намијењена је Светоме Василији, великоме Остропскоме чудотворцу. Његово Височанство Господар Књаз Никола у највећој побожности и са најтоплијом молитвом Богу и Његовоме угоднику Св. Василији положио је основни камен овоме Божијему храму. При овој величанственој церемонији Његово Височанство наш узвишени Господар Књаз Никола својом својственом њему рјечитошћу изговорио је врло дирљиву и значајну бесједу.

Овој ријеткој свечаности присутан је био Његова Свјетлост Књаз Мирко, Велики Војвода Граховца, Зете и Приморја. Један баталион војника стајао је упарађен, а цијела Петрова Главница, на којој се ова црква подиже, била је дупком напуњена народа.

Овај св. чин поздравили су топови са Никшићке тврђаве.

Послије извршеног чина народ је у три пута узвикнуо: „Живио Господар.“ Г. Митрополит св. водицом покropио је присутни народ.

„Величанствени овај храм, говори се, биће намијењен, као споменик свима јунацима, који су за ијеру, слободу и независност отачаства около Црне Горе жртвом пали, и њина имена биће записана на зидовима црквенима. Њихова славна имена показиваће потомству њихово витештво, а поштовање, које ће им овиме бити одано, обесмртниће њихова јуначка дјела. Овоме обилићкоме признању, које је Његово Височанство наш узвишени Господар намјеран указати славно погинулијема борцима својима, могу се примијенити оне ријечи неумрлога пјесника: „Благо томе ко довијек живи, имао се рашта и рађати.“

Нацрт за ову цркву сачинио је Руски Архитект М. Михайловић Г. Преображенски, кога је на рву цркву 1891 год. био послао свети Руски Синод. Рачуна се, да ће трошак овог зидања ове цркве без њене унутрашњости коштати до стотину хиљада флорина. Радила продужиће се неколике године, јер овакво огромно здање није могуће пређе довршити. Боже дај, да ово Богоугодно дјело буде срећно за *Господара, Његов Дом и народ.*

Г. Митрополит истога дана послије подне и сјутра дан 5 јула задржао се у Никшићу, за које вријеме прегледивао је околном свештенству парохијалне регистре, савјетовао свештенство, како треба да се влада, да би са бољим успјехом на корист цркве и народа обављало своје свештеничке дужности, којом приликом дао им је нека упутства, по којима имају са туторима заједно уредити црквена добра, а тако да га обавијесте о стању и управљању тих добара, као и о приходима, које свештенство прима од народа за разна свештенодјејства.

У неким парохјама били су већ регистри попуњени, а особито регистар рођених. Овдје морам примјетити, да у појединој парохији, која броји до 200 домова, може бити до 70 рођених случајева, дочим ни половина тога броја у истој парохији не може бити смртнијех. Ово је лијепп доказ нашега народњег напрегка!

Према овом Г. Митрополит наредио је свештенству, да одмах на рачун парохијалних цркава купе регистре за своје парохје.

Сештеник Горње-пољски, Ново Станишић, кроз потоње три године занемарио је дужност односне случајеве биљежити у регистре! На питање Г. Митрополита, зашто је ту дужност пренебрегао, која се не смје тако лако узимати — речени Станишић одговорио је: „Све случајеве имам записале у засебни записник, али домаћи послови не допустише, да то у регистре заведем!“ Г. Митрополит ладнокрвно рече: „Као ми је врло,

што сте тако пропустили одговорити једној од ваших дужности, која се нипошто не смије тако изостављати; али пошто велите, да су вам то учинити спријечили ваши домаћи послови, то да и у будуће ваши приватни послови не би вам страдали од ваших званичних дужности, ја вас од овога часа ослобођавам од сваке дужности у вашој парохији до свршетка текуће године. А до тога времена остављам, да попуните регистре, са свијем односнијема случајевима, које сте до сада учинити изоставили, с додатком још и тога, „ако вас у вршењу ове дужности не би домаћи ваши послови сметали. Кад ми у то вријеме поднесете регистре на преглед — од њихове уређености, а не од моје воље зависиће ријешење: оће ли вам се опет повратити ваша парохија, или ће се она коначно предати другој!“

Ова лекција нека послужи свима онима, којих се она тиче! Истодобно парохија Горњо-пољска привремено предата је свештенику Брезовичкоме Луки Николићу. Свештеник Трепачке парохије Лука Мрваљевић закашњен није приспио, да донесе регистре на преглед. А такође неуредни нађени су регистри свештеницима: Рудинскоме М. Перовићу и Луковскоме Р. Аврамовићу. Први сам је признао, да није способан даље обављати дужности парохијалне, те је сам изјавио, да ће са свршетком тек. године дати оставку на парохију, а потоњи такође по свој прилици биће на то исто принуђен, ако за кратко вријеме не поднесе уређене регистре.

Дана 6 јулија на 5 часова у јутро Г. Митрополит са својом пратњом кренуо је из Нивнина у Жупу. На 8 часова из јутра приспио је у Жупски манастир. Ту га је дочекао окупљени народ Жупски. Г. Митрополит дошао међу народ благослови га и рече: „Живио Господар!“, које је народ у три пута опетовао: „Живио Господар!“ Истог дана у манастиру Жупскоме била је архијерејска служба, у којој су учествовали свештеници: настојатељ истог манастира, јеромонах О. Теофан Ђоковић и свештеник Лука Крњевић. Јеромонах Теофан Ђоковић овог дана био је произведен за игумана истог манастира. Иза причасне Г. Митрополит говорио је поучну бесједу, у којој је окупљеноме народу препоручио, да се влада побожно и да се чува од свега, што је Богу противно.

Г. Митрополит истог дана посетио је села: Заград и Ливеровиће и у неким мјестима осветио је водицу, благословио и покropио народ.

Дана 7 јулија Г. Митрополит ради послова манастирских задржао се у Жупском манастиру. Пошто је црква покривена тиглом, коју сваке зиме квари снијег, те због тога унутрашњост цркве страда од влаге. Да би се црква сачувала од те незгоде Г. Митрополит одредио је, да се црква покрије лучевом шиндом, на коју сврху позват је немар Максим Бојовић, са којим је ова радња и погођена.

Црква Жупског манастира грађена је 1871 год. на истоме мјесту, ће је била прва старинска манастирска црква, која је била мала, па је према потреби требало повећати. Ова црква задужбана је Његовога Височанства Књаза Николе, коју је Он подигао као споменик за душу блаженопочившему и неумрломе својем стрицу Књазу Данилу првоме. Ово је једна од најлепших нових цркава у Црној Гори. Иконостас је прављен пређе 10 година, — просто је учињен, али је дијеп и симетричан.

Црква нема звоника, зато је наређено, да се овај подигне. Звона су подигнута на некима гредама, које су за то и намјештене. У манастиру има већ 25 год. како постоји народна школа, коју плаћа Књажевска Влада.

У Жупи имају двије парохије Кутска и Мураковска и три цркве и то: једна у Муракову; а двије у кутској парохији и то: на Бјелошевини и у Кутима. Свештеницима прегледани су регистри и нађени у реду, изузевши што су им попуњени регистри рођених, па је наређено, да их неодложно узму на рачун црквени.

Дана 8 Јулија у 3 $\frac{1}{2}$ часа из јутра Г. Митрополит испраћен главарима: командиром Радованом Шоговијем, капетаном Радосавом Бојовићем и другима преко Заграда, Закраја, Липове равни и Јаворка одпутовао је за Пиву. На Закрају срио га је већи број народа жупскога, ће су му и објед приредили. Духовни Пастир поучио је народ, благословио га и продужио пут даље.

На Брезнама у Пиви предусрела је путника једна чета од 100. људи, која га је допратила до Пивскога Манастира, гдје је дочекао свога Архипастира многи народ пивски, на челу кога бијаше командир г. Вико Радоичић, подкомандир, г. Спасоје Гломазић, капетан г. Новица Топаловић и са многима другима главарима.

У Неђељу 9. Јулија у Манастиру Пивскоме била је Архијерејска служба. Уз Архијереја учествовали су у Божественој служби: Игуман Жупски О. Теофан Ђоковић, Теодор Љешевић, парох Мратински, Антоније Пејовић, парох Орашки, и Симеон Пејовић, парох Рудинички. Послије причасне Г. Митрополит говорио је доучну бесједу о користи, коју је манастир овај народу учинио, о послушности и оданости, коју је свагда народ топло гајио ка манастирима и његовима служитељима, те је духовни Пастир народу препоручио, да свагда и у будуће остане одан овој Св. Обитељи, да је својски у сходним пригодама на Божјествену службу посјећава и да се у свему као добри хришћани владају. При свршетку препоручио им је, да се угледају на побожност, која краси племениту душу нашега Узвишенога Господара Књаза Николе и Његовога Сјајнога Дома, па да по томе побожноме примјеру и себе свагда приводе на богоугодни хришћански живот. Бесједа закључена је са молитвом, да живе Њихова Височанства Књаз Никола, Књагиња Милена, Престолонашљедник Књаз Данило и њихов узвишени Дом и вјерни народ.

Пошто се из цркве касно изашло због многог народа, јер је сваки желио, да из руке свога Духовнога пастира прими нафору и благослов, то на 2. часа послије подне у манастиру био је свечани објед, на коме су били у част г. Митрополита позвати: Г. г. Бригадијер Војвода Лазар Сочица, командири: Јоко Аџић, Миро Головић, Вико Радоичић, капетан Новица Топаловић, неколико свештеника са још неколико главара. На обједу било је одушевљених здравица: г. Митрополит напио је за здравље Његовога Височанства Господара: Војвода Лазар напио је за здравље Њезиног Височанства Књагиње Милене; Игуман Теофан Ђоковић за здравље Његовога Височанства Престолонашљедника Књаза Данила и свега Владарујега Дома; Командир Јоко Аџић за здравље Његовог Високопреосвештенства Г. Митрополита Митрофана. Најпослије Г. Митрополит напио је за срећу, здравље и сваки напредак племена пивскога.

Г. Митрополит разгледао је цркву манастирску и видио, да се иста налази у опасности због тога, што су јој пространи сводови на више мјеста

испуцали. Зато одмах је с Горанека брзојавом у Никшић замољен Државни Инжињер г. Марко Ђукановић, да би као стручњак дао напуство, како би се поменута опасност од речене цркве отклонила. Дана 10. Јулија у вече припио је у манастир г. инжињер Ђукановић, а 11. Јулија прегледао је цркву и изјавио, да се црква наоди у доста слабоме стању од оних пукотина по своду. Но он је дао упуство штао би се имало радити, али је изјавио, да не може према стању ствари гарантирати, да ће се потпуни успјех моћи постигнути, пошто је црква много по зидовима испуцала. Г. Ђукановић, увевши нужне мјере за даљи рад око ове цркве, на 3¹/₂ уре послјије подне 11. истога отпутовао је за Никшић.

Истога дана у вече дошао је у манастир немар Максим Бојовић, који је био позват да прегледа кров кућа, ће је пађено и закључено, да се позову вјешти људи, да учине покушај, би ли се у Пиви могле правити тигле, којима би се покриле манастирске куће; а у случају кад се у Пиви не би могле израдити, онда да се нужне тигле купе у Никшићу.

Дана 12 Јулија ријешено је, да се поправи једна кућа у манастиру, која је од велике потребе. Кућа је ова озидана била, али по старинскоме начину са малијема вратима и прозорима ради насиља турекога. Да би кућа одговарала потреби одређено је, да се начини на истој двоје врата и 8 прозора; да се развали један зид, који је био у кући, да се терен под кућом поравна по ливелу. У овој кући могу бити 4 велике и врло угодне собе. Осим овога, да се пред црквом учини један салик, како би се њим одбила вода од цркве. Ова радња погођена је са зидаром Васом Поробићем из Новог Села радињу дама почети идућега прољећа. Г. Војвода Лазар Сочица обећао се с Цивљанима, за ову радњу изгорети клачину и доћерати тигле, у случају, ако би ове нужно биле набавити из Никшића за манастир.

CRNE GORE ĐURĐE

Овај знаменити Манастир описан је у Свјетом Путници, који су га посеђавали; зато било би сувишно, кад би се овдје понављало оно, што је већ о њему више пута говорено. Али поред свега тога напоменућу и овом приликом, а то: Овај манастир по натпису, који се у цркви налази, подигао је Саватије, Митрополит Херцеговачки 1573 године. Овај Саватије како речени натпис гласи, био је послјије Патријарх српски и да се преселио у вјечност у манастиру Божњу, али не помиње се година, када је то било. Народно предање вели, да је овај знаменити муж био од породице Гаговића из Пиве. Ово ме интересирало, те сам питао Сердара и Командира Г. Мира Гаговића, који ми рече, да је од својих предака чујао, да је речени Патријарх био од њихове породице, а у потврду овога додаде, да се у њиховој породичној титули уопштијех помиње Архијереј Саватије. Ово доста тврди народно о овоме предање.

Црква је величанствена. Дугачка је без олтара 20 метара. Олтар је простран од царских врата до крајње тачке зида према Св. трпези дугачак 6 метара. Широка је 15 метара. Сва је по зидовима и сводовима унутра изображена. Изображавање започето је 1603 год. а свршено 1606 г. Црква је подијељена на мушку и женску преспату и уздуж са обје стране унутра сводови наслоњени су на неке величанствене ступове, који су такође изображени као зидови. Премда је црква од турака запаљена горела постојега рата 1876 год., али поред свега тога изображена добро сачувата тврдо се држе.

Кров на цркви лијепо и тврдо изгледа. — Сав је од стржевога и лучевога клиса, који је начињен одмах иза потоњег рата.

Међу утварима црквенима налази се и једно потпуно Архиепископско одјејаније са митром — по свој прилици оно је било Митрополита Саватија, а послје и патријарха српскога. Књига разнога садржаја и србуља такође, као и другијех утвари сачувано је више, него у другој којему нашем манастиру.

Манастир има годишњег прихода преко 2000. фиорина.

У колико се дознати може, знатнији калуђери у овоме манастиру били су: Арсеније и Митрофан Гаговићи, Григорије Ђачић, Антоније Чепуровић, Јосиф Ђачић, Аци Теодосије Сочица и Серафим Ђачић, који је погинуо од турака 4 октобра 1876. год. баш оног дана, када је манастир од њих био запаљен. Сада је настојатељ и игуман О. Поликарп Гломазић. Рукоположио га је Митрополит Херцеговачки Г. Прокопије за дјакон 4 септембра 1866. године у Мостару, а за свештеника 10 септембра 1867. год. у манастиру Милешеву код Пријепоља. За игумана произвео га је блаженопочивши Митрополит Црногорски Г. Висарион Љубиша 14 септембра 1882. год. у М. Пивскоме.

Пошто је у манастиру свршено све, што се имало учинити, Г. Митрополит, поклонивши се и помоливши се у оној св. обители, отишао је из манастира и дана 12 јула у вече био је на стану код бригадира и војводе Г. Лазара Сочица на Горанско, где је између осталих ту вече у друштву био и командир артиљерије г. Јоко В. Ацић.

Г. војвода Лазар Сочица познат је као ријетки јунак из потоњег рата. Његова јуначка дјела достојно је знао наградити *Његово Височанство* наш *Узвишени Господар* *Владо Тито*, давши му војводство и бригадирство. Поред тога г. Сочица ужива и особиту наклоност *Господареву*.

Како се г. Сочица одликовао јуначтвом на бојноме пољу, тако својим трудом и поштелијем радом знао је себи степи и богато имање. Његова кућа на Горанску не наличи на једну сеоску пивску кућу, већ је то дворац, који наличи палати каквога богатога и образованага грађанина западнојевропског.

Г. Сочица има два сина и једну кћерку. Старији учи на Цетињу гимназију, а млађи свршио је основну школу.

Као што се Сочица одликује многим врлинама, он се такође одликује и побожношћу. Дана 13 јулија Г. Митрополит спремаше се на пут, а г. војвода Лазар учтиво приступи му, па га замоли, да би му у кући осветио водичу, и да му је њом благослови. Духовни пастир учини по жељи доброче војводи. При самој чинодјејству домаћин са својом уважења достојном супругом и дјечицом побожно преслушао је св. молитве, које је његов архипастир у његовоме дому Богу пружио.

Свршивши тај св. чин Г. Митрополит праћен г. војводом Сочицом, његовом цијелом породицом, г. командиром Јоком Ацићем и другима главарима одпутовао је на Смиријечно. На Смиријечно код новоподигнуте и тога дана имајуће се освештати цркве велики народ окупљен одушевљено дочека свога духовнога поглавара. Г. Митрополит назва народу добро јутро. — Благословио је народ и узвикнуо: „*Живио Господар!*“ Народ је у три пута громко ускликнуо: „*Живио Господар!*“

Истог дана на 8¹/₂ часова из јутра Високопреосвештени отпочео је чин освештања нове цркве на Смиријечну. У служби учествовали су Тео-

дор Бешевић, парох Мратински, и Антоније Пејовић, парох Орашки. Црква је посвећена Рождеству св. Јована Крститеља. Црква је малена, али симетрична и врло лијепа. Има мали звоник са једнијем звоном. Послије причасне Г. Владика изговорио је сходно чинодјејству слово, уз које је народ поучио у њиховијема хришћанским дужностима.

Послије службе под учињенијем за ту сврху ладником био је свечани објед, на коме су позвати били сви главари и сви они, који су са стране дошли били на ову свечаност. На обједу пало је више здравица: за *Господара*, Његов Дом и т. д.

Обичај је био, а особито за вријеме турске владе, да се грчкима владикама плаћа освешћење цркве. По овоме некадашњему обичају пред Г. Митрополита приступи официр Амза Тадић са још неколика главара из мјеста, па рече: „Г. Митрополите! колико Вам имамо платити за Ваш труд око свештања наше цркве?“

Г. Митрополит погледа га, па са осмијехом рече му: „Ви ми много дугујете!“ Но његов осмијех одмах се обрати у озбиљност, па настави: „Овај дуг треба да ми платите, и дуг тај кад ми не би исплатити, било би ми врло жао зато, што би сте се тијем за доста огријешили! Тај дуг биће ми потпуно исплаћен тијем: ако ви будете свагда нећелом и празником на Божанствену службу посеђавали вашу св. цркву; ако се и иначе свагда у вашим домовима будете молили Богу; ако будете у вашим домовима живјели у миру и слози; ако будете са сваким живјели у љубави, као браћа и синови оца небеснога. Ако овако будете поступали угодите Богу, чиме ће бити потпуно исплаћен мој дуг.“ О. Тадић са друштвом обећа се послушати савјете свога Духовнога Архиепископа, који благослови окупљени народ, па настави пут даље.

Пут, који води ка селу Ораху, прелази преко Муратовице, одакле се види Равно. Оба мјеста: Муратовица и Равно знатна су и свакоме позната из потоњег рата, јер на њима је дијељен јуначки мегдан између удруженијех Херцеговаца и Црногораца с једне и Турака с друге стране.

Истог дана на 3 часа послје подна приспјели смо код цркве у село Орах. Ту смо нашли окупљени народ Орашки. Г. Митрополит по обичају као и свуда најрије је ушао у цркву и помолио се Богу. Обично поучио је присутни народ. Благословио их је, који благослов преко њих послао је и домовима њиховима. Г. Митрополит у архиепископској мантији, епитрахилу и омофору обучен изишао је из цркве и држао је парастос за покој душа: нигда неумрлога пивекога јунака Вула Аџића и три официра: Дреку Аџића, Обрена Радовића и Милана Кнежевића, који су сви четворица заједно, у боју на Равноме, потоњег рата, за крет часни и слободу златну, витешки жртвом панули. У знак благодарности, за њихово јуначко прегнуће, Г. Митрополит прекади и вином прелио је њихове гробове и на њима отпојао „вјечнаја памјат“. Као што су заједно бранећи епископску слободу изгинули, тако су им и гробови заједно један до другог.

Црква у Ораху старинска је и посвећена је Св. Сави Српскоме Просвјетитељу. Улазећи у цркву неколика ступова треба саћи доље, а то с тога, што је црква уокпана до пола зида у земљи. На једној поширокој плочи стоји натпис. Али ова је плоча више пута клаком бијељена, те због тога није могуће натпис прочитати. Г. Владика изволио је наредити, да се онај клак очисти са плоче, па да му се тај натпис саопћи.

Кад се у турској царевини на ново цркве подизаху, обичај је, био, да за ту радњу изађе нарочити ферман, у коме се означи: дужина, ширина и висина цркве. Висина се ова рачунала са површине земље споља. Зато, да би црква имала споља одређену ферманом висину, а унутра нужну и сходну висину вишу од оне спољне, они су их укопавали у земљу. На овај начин — казивали су ми — да је грађена и црква храма Рождества Пресвете Богородице у Мостару¹⁾. По свој прилици јадни побојски Срби принуђени су били, да и ову цркву овако закопају у земљу.

Црква ова и ако је стара, али није таква старина, коју би требало, као неки монумент из прошлости чувати; зато Г. Митрополит наредио је, да би опћина неке необходимо нужне поправке око ове цркве учинила. Из Ораха $1\frac{1}{2}$ часе пута живог хода дошли смо у Стабна, где смо код цркве нашли окупљени народ оне опћине. Послије обичнога молепствија у цркви Г. Митрополит изговорио је народу поучну бесједу и при свршетку заједно с народом помолно се Богу за здравље Господарево и срећу земље његове.

Г. Митрополит разгледао је цркву унутра и споља. Црква посвећена је Св. Јовану Крститељу 7 јануара, који је дан и крсно име оне опћине. Овај је храм мален, али врло укусан. Грађа је нова од прије пет година. Цркву ову градила је опћина уз помоћ Његовога Височанства Господара. При овој радњи вруће се заузимао и настојавао заслужни и врло симпатични командир Г. Вико Радоичић. Г. Владика помоливши се у овоме св. храму и благословивши народ отишао је. Не далеко од цркве код куће г. командира Вика Радоичића чекала је путника и његову многобројну пратњу сваког дана. Била је то опћина, која је дана трпеца, где смо последије тешкога оног дана труда сваког благовати. Било је вријеме између обједне и вечере, али то није нимало сметало да се свако с вољом добро заложити. Видећи код свакога добро расположење ка још, наде ми ка ламет она не без разлога казата изрека: „Ове наше горе не љубе цркву“.

У дому командира Вика Високопреосвештени осветио је водичу и благословно дом и народ, који се у великоме броју бјеше окупио.

Два часа доброга хода идући дошли смо у Плужнине, и кад смо стигли код Успенске цркве у Плужницама, већ бијаше сунце на западу. Г. Митрополит премда бјеше од дугога путовања уморан, и ми једва чекасмо, да се одморимо, а мјесто тога он наређује, да држимо вечерњу, а иза ове парастое за покој душа петоро дјете Војводе Лазара Сочнице, који су у истој цркви сахрањени.

Ова прекрасна и врло лијепо израђена црква задужбина је Г. Војводе Лазара Сочнице, коју је он хришћанским осјећајем руковођен пређе неколике године подигао и у њој направио породичну гробницу.

Пола часа ноћи већ је било, кад смо дошли код куће командира артиљерије г. Јока Аџића, која је близу речене цркве исто у Плужницама, где је био приуговорљен стан за нас.

Наш тешки умор ублажило је весело гостопримство Г. Аџића, који је био радостан, што је Г. Митрополит својом посјетом почастио његов дом. — Богата софра нашега домаћина поткријепила нас је, те смо заборавили на сваки труд нашега путовања. Осим наше обичне пратње, код г. Аџића

1) Тако је заиста грађена стара црква у Мостару: да би изгледала величанственија, она је укопана у земљу, да се треба низ неко 13 степени, полукруглог облика, на ниже спуштати.

били су на конаку: Г. Г. Војвода Лазар, командир Вико Радоичић, капетан Топаловић, неколика свештеника и другијех главара.

Дана 14 јулија пређе поласка наш побожни домаћин замолио је свога Духовнога Пастира, да му у кући освети водицу. Владика радо је испунио његову жељу и св. водицом покропио дом и прекрасну и побожну породицу Аџића.

Из Плужина отишавши врло рано у јутро на плутима превезли смо се преко валовите ријеке Пиве.

На Боричју код цркве, која нам је била на путу, нашли смо само десетак људи, (остали народ отишао је био да нас чека код саборне цркве на Пишчу,) који су били приуговорили воду, да им је за њихово село Владика освети. Мјесни свештеник Радован Врачар био је код цркве на Пишчу, те је Владика без обичнога предузетања ушао у цркву, помолио се Богу и осветио водицу.

Црква ова пређе неколике године подигнута је, лијепа је, али унутра доста сиромашна. Посвећена је св. Јовану Крститељу. Г. Митрополит примјетно је, да су двије иконе на карти стила неправославнога, те је наредио да се одмах уклоне.

Један добри и побожни хришћанин замолио је Владика, да би се свратио и благословио му кућу, а ова била је 10 минута удаљена од нашега пута. Таква топла вјера једнога простог сељака врло је ганула духовнога Пастира, те је пратију зауставио на путу, а он са својим дјаконом и још двојицом отишао је кући овога доброга човјека, међу којима и ја сам био. Кућица бијаше дрвена (дрвљача) проста и сиромашна покућством, али богата онијем, шта је најбоље — вјером и побожношћу! Г. Владика није се устручавао ући у ову, у којој никог другог не бијаше осим једнога, који је позив учинио, јер други укућани били су на катуну у планини. Кућу г. Владика покропио је освећеном водом, Евоју је из цркве био са собом однио и свој архијерејски благослов оставио је овоме хришћанскоме и побожноме дому.

Наставили смо пут даље и на 9 сахата из јутра приспјели смо код цркве на Пишчу, где смо нашли у великоме броју окупљени народ. Господин Митрополит поздравивши народ са обичним „добар дан“ узвикнуо је: „Живио Господар.“ Народ је са највећим одушевљењем у три пута викнуо: „Живио Господар!“

Послије обичне литије при сретању Епископа Г. Митрополит стао је на амвои, да се облачи за службу. Послије причасне Владика је изговорио народу поучну бесједу, у којој га је савјетовао, да се влада побожно и да избјегава гријех и пороке.

Иза службе извршено је водоосвећење и неки побожни Хришћани молише Духовнога пастира, те им је прекадио гробове и поменуо њихове упокојене сроднике.

Побожни хришћанин Илија Добриловић замолио је, да му Г. Владика у кући изврши водоосвећење, и молба му је испуњена.

Црква Пишчанска једна је од најљепших сеоских цркава у Пиви. Она је задужбина Његовога Височанства Господара Књаза Николе, који је благовољно одредити, да се подигне, кад је 1884 године преко Пиве пролазио. Посвећена је Успенију пресвете Богородице. Има 3 звона и лијепо звоник.

Између многијех другијех одавде ка нашој пратњи придружио се чувени јунак, Сердар и Командир Г. Миро Гаговић, и мјесни свештеник Радован Врачар.

На селу Трси дочекали су нас два свештеника Јокановића Јован и Филотије са другима главарима и народом. Г. Митрополит извршио је водосвећење, покропио, благословио и обично поучио је ондје окупљени народ.

Продужили смо пут даље и на 6 часова у вече посјетили смо цркву храм Св. Тројице у Горњим Црквицама. Црква ова малена је и доста унутра оскудна. Има једно звоно.

На 7^{1/2} часова у вече, присјели смо на конак, код капетана Г. Обрена Никовића.

Гостопримство Г. Никовића било је богато и одговарало је дочеку једне високе особе.

Г. Никовић човјек је доста образован. — Он је пређе рата свршио богословске науке у Цетињу. У рату био је добар официр у баталиону. Пошље Његово Височанство благоволило га је именовати племенскијем капетаном, коју дужност са успјехом и на задовољство Господарево и данас врши.

У једноме одјељењу своје простране куће држи канцеларију за обављање званичнијех послова. Званична акта, протоколи и све остало стоји му у потпуноме реду, што му служи на част и похвалу.

У кући све му је уређено и на својем мјесту удешено. — Сlike на зиду симетрично навијене су по свему распоред, као у кући варошкој.

У кући никоме није недостајало пива, а при столу и шампањског вина. Дана 15 јулија у јутро рано пошли смо од куће Г. Никовића и на подне дошли смо код цркве у Доњим Црквицама. Ондје смо нашли многи окупљени народ. Послије обичног сретања у цркви Г. Митрополит изишао е из цркве и ословно народ са „Живио наш узвишени Господар.“ Народ е то исто у три пута са највећим одушевљењем повторио: „живио“.

Објед био је приређен у кући официра Лазара Кулића, кога је ондешња опћина спремила.

Послије подне пошли смо на високо брдо *Соко*. Са овога високога брда под собом гледали смо ће утиче ријека Пива у Тару и отолен добија име Дрина.

Троугао међу овима ријекама није велика, али је лијепа равнина, звата — „Шћепан-Поље.“ На једноме маломе брежуљку ове равнине подигнута је негда била величанствена црква, а више ове опет на једноме висоцијему брданцу град (тврђава.) Предање каже, да је ова црква била задужбина Ерцега Шћепана, а такође и град да је био његов.

Ово народро предање тврди и само име мјеста — „Шћепан-Поље, којим се именом и данас називље.

Црква је опушћела одавно под Турцима; али зидови њени и узвишено кубе и данас стоји уздигнуто.

Г. Митрополит са жалашћу посматрас је ову запуштену српску богомољу, па рече, да ће Његовоме Височанству Господару предложити, да се ова древна задужбина опет обнови. Ово је и била Његова главна цијел, да види ову дивну, али запуштену богомољу.

Дана 16 јулија у цркви Доњијех Црквица била је архијерејска служба, на којој су учествовали: Јован Јокановић, парох Доњоцрквички и

Радован Врачар, парох Борковићи. У своје вријеме служећи Архипастир говорио је народу о сили вјере и њеној помоћи, коју су наши предци, а и ми од благодати вјере добивали и добивамо. — Савјетовао је у својој бесједи народу, да његује те узвишене религијозне врлине и да избегава све оно, што би га удаљавало од тих хришћанских осјећаја. Послије службе неки побожни људи замолили су, да Г. Митрополит онако обучен у свештенима одежама изађе из цркве, па да им прекади упокојенима сродницима гробове. Г. Владика видећи топлу вјеру њихову, радо је испунио жељу њихову.

Црква у Доњим Црквицама врло је лијепа и доста пространа, посвећена је св. ап. Петру и Павлу. Неке врсте камења на спољњему зиду биле су озидане од некога мекога камена, те су се те врсте изрубале. Ово не само да није лијепо виђети, него може изазвати и опасне пошљедице за ону цркву. Да би се то избјегло Г. Митрополит наредио је надлежнима, да се црква споља циментира, како оно меко камење не би у будуће могло опадати.

Духовни Пастир извршивши своју св. дужност, благословио је народ и благодарио му на дочеку и оданости, отишао је пут села Црне Горе, гдје му је стан био одређен.

На путу Г. Митрополита замолио је г. Милан Никовић, да му својом посјетом благослови дом. Духовни Пастир примио је позив и на путу свратио код Никовића.

Ушавши у кућу Никовића, одмах с првога погледа даде се познати, да су браћа Никовићи, Митар и Митар, као у Пиви доста богати. Пратња нашега путника овдје састојаше се из 50 и више све отијенијех особа, који су сви били почашћени разнијем пићем, па и шампањом. На молбу домаћиницу Г. Владика усташе да изврши чин водоосвећења, па гледајући по кући упита домаћина: „Бје ти је у кући икона?“ Овај одговори: „немам је!“ Г. Владика примјети: „видим, да добро и богато живиш, у кући видим ти неки раскошлук, без кога би се лако могло; а немаш оно, без чега не смије бити твоја кућа — У њој немате иконе! Не само твоја овако богата, него ни најсиромашнија хришћанска кућа не смије бити без иконе. Зато као Духовни Пастир наређујем ти, да одмах у твоју кућу набавиш св. икону, пред којом ћеш ти и твоји домаћи Богу се молити.“ Никовић врло дубоко тронут овом Архиепископском опоменом рече: „одмах ћу икону набавити, а јако се кајем што то нијесам пређе учинио. Молим Г. Владика да ово не припише мојој немарности према таквој светињи, него мојој простоти.“

Послије Г. Владика дознао је, да су браћа Никовићи, Митар и Милан, људи врло поштени и трудољубиви; а уз то, да они њиховијем имањем многоме сиремаху помогу и ваљају. Врло лијепа примјер код тако младих људи.

Браћа Никовићи: Обрен, Митар и Милан замолише Г. Владика, те је на путу код цркве у Горње Црквице свратио и прекадио гроб њихових родитеља.

На селу Недајноме велики народ чекао је свога Духовнога пастира, који је к њима свратио. У њиховој средини осветио је водичу, поучио их и благословио.

Истог дана око 8¹/₂ часова у вече Г. Митрополит са својом пратњом приспио је на село Црну Гору и починуо код цркве, где му је и стан

одређен, и ће га је народ са официром Шћепаном Плеском и мјеснијем свештеником Филотијем Јокановићем дочекао.

Дана 17 Јулија у цркви храму Вознесенија Господњег Г. Владика обавио је чин водоосвећења, поучио народ и прекадио неке гробове.

Црква на Црној Гори малена је, али врло лијепа и симетрична. Г. Митрополит похвали Црногорце за њихову топлу оданост ка цркви. Он им напомену, како му је позната и она ријетка милост, коју је Његово Височанство Господар њима за њихово негдашње јунаштво указати благоволио; па да је и њему (Г. Митрополиту) Господар благоволио при поласку на путу наредити, да им и Он нешто са своје стране цркви дарује. Оваква пажња и милост нашега Узвишенога Господара неописано је обрадовала Црногорце. Они тијем изазвати предложисше, да би њима најмилије било, кад би им се за цркву даровало звоно. Г. Митрополит обећа им купити звоно и послати им га у Никшић. Одмах је наредио Г. Владика, те се је узела мјера од звоника, да се према њој звоно наручи.

Свијем свештеницима у Пиви (има 7 пароксија) прегледани су пароксијални регистри и свима су нађени у реду осим свештенику Филотију Јокановићу, који је за овакву немарност био строго укорен и с наредбом, да поправи регистре и да их на преглед донесе на Цетиње.

Овдје дошао је да свога духовног Пастира предусрете Капетан Језерски Г. Урош Шаулић са језерскијем свештеником Петром Шаулићем.

Црна Гора крајње је село од племена пивскога ка Језерима. Зато ово је била тачка, на којој се Г. Митрополит имао растати са главарима пивским, који су га свуда по Пиви у великом броју пратили. Међу овима главарима бијаше: Г. Г. Бригадир и Војвода Лазар Сочица са своја два прекрасна сина. Командири: Мирко Гатовић, Јоко Ацић и Вико Радоичић и многи други.

Г. Митрополит окрену се ка Г. Војводи Сочици и друштву му, па рече: „Господе! Са вама заједно прошао сам кроз ваше јуначко племе. На свакоме кораку сријетала ме љубав ваша и оданост вашијех саплеменника. Разумије се, да је све то за мене било пријатно и ласкаво. Али све то код мене било је незнатно, при другој, што сам ја овога пута имао прилику увјерити се код народа нашега племена. Видио сам, да се је по Пиви поградиле више новијех црквица у кратком времену, од када је Пиву наш Узвишени Господар ослободио. Ово је доказ народне побожности, а истодобно доказ је и свакој срећи; јер је оданост вјери темељ свега, што је добро и напредно. Оваквијем поступком угађа се Богу и племенитој жељи Његовога Височанства нашега доброга Господара. Господо! У вама увиђам представнике племена нашега — и у напредку, кога је племе у религиозне и просвјетне погледу у ово мало вријеме постигло увиђам и вашу заузетост, која је овај успјех постигла. Запета драго ми је, што као ваш Архипастир могу рећи: да сте ви у вашем положају знали, као добри хришћани према Богу испунити своју свету дужност; а такође знали сте испунити и оне очинске жеље нашега Премилостивога Господара, које се односе на срећу и благо његовога народа.

Ја вам препоручујем да и у будуће сљедујете упућивати народ у свему, што је Богу угодно, Господару повољно, а народу срећно и корисно.

Благодаран на ваш уредни дочек и оданост, којесте ми указали ви и народ нашега племена, ја на вас и на народ овога племена призивљем бла-

гослов Божи, да се и у будуће под силом благодати тога небеснога дара развијате на своје вјечно спасење и благо драге наше домовине.“

Ове ријечи духовнога пастира тронуле су присутне главаре, те му је у име свијех захвалио г. војвода Лазар Сочица и његовима св. молитвама препоручио себе, своје друштво и народ пивски.

Г. Владика просљедовао је пут за Језера, а главари пивски повратили се на Горанско.

(Наставиће се.)

Ц В Ј Е Т Н И К Д У Х О В Н И.

Афоризми.

(Наставак.)

Богатство.

Свак пита: јели богат тај и тај; али малина питају: јели поштен и паметан.

Богат је онај, који је много раздао, а не онај, који много има (Златоуст).

Богат је само онај, који је богат истом савјешћу и љубављу (Црн).

Нијесу само сиромаси они, што ништа немају, него има сиромаси и богаташа.

Ништа на свијету не овлада тако са умом и срцем човјековијем, као новац и богатство.

Као што је богатство некад навело Јуду, да прода својега Учитеља Христа, исто тако, и дан данашњи, богатство и новац достину наводи, да прода својега учитеља, т. ј. своју савјест, част, браћу и отачаство (Црн).

Највиша је сиромаштина оно, кад неко има доста, али од то доста, не само сиромас, него ни он сам никад не рече: да Бог поможе (Ш. р.).

На овоме свијету богаташи заступају сиромасе, али благо ономе богаташу, којег буду на оном свијету заступали сиромаси.

Помози сиромасу, да и тебе Бог поможе.

Не увриједи сиромас, јер ће се он Богу жалити.

Поштеди сиромас, да и тебе Бог поштеди.

Оно је прави сиромас, што има богатства, а све више жедни за другијем (Минуције Фелике).

Доста је богатијех новцем, али су сиромаси срцем и душом.

Која је корист имати пуне сандуке злата, а душу празну од милосрђа? (Св. Тихон Задонски).

Која је корист да човјек влада свијем богатством на свијету, а кад Бог са њиме не влада? (Блажени Јероним).

„Камо ти имање“ — упитао је цар Јован Васиљевић својега великаша Шереметијева — „послао сам га по сиромасима на Небо“ — одговорно му је он.

Богатство ти је дато за то, да и ти коме од њега даш, да и он рече: да Бог поможе и накнади (Црн.).

Богаташи ће ући у царство небесно, само ако их тамо уведу сиромаси (Лука 16. 9).

Богаташи без сиромаша не могу се спасти; тек ако богаташи често отварају и пуне руку сиромаша, и Бог ће тако и њима отворити врата од царства небеснога (Блажени Августин).

Добро си учинио, кад си од свога имања подигао цркву, но пошто је и сваки човјек црква, храм духа, којег му је Бог дао, онда упитај себе: колико си таквијех храмова спасао од пропасти, а много мање ишта се тамо трошка, јер је боље једну од пропасти сачувати, него више њих новијех направити, а ону упуштити (Ш. р.).

Милостиња, раздата сиромасима, то је права богаташка благајна (Цар Константин).

Није богат онај, што доста има, него онај, што доста даје (Златоуст).

Богатство је често пута крај једној сиромаштини, а почетак другој — много већој — душевној — (Сенека).

Ко много воли и љуби богатство, тај не може љубити сиромаша, — а ко не љуби сиромаша, тај ни Бога не љуби (Ш. р.).

Еј! да сам ја богат — говори по некоји — ја бих доста нешта учинио, помагао потребноме и т. д. А међу тим кад би добио благо жалије би му било раздвојити се са 10 пара, него сиромашу са 10 динара.

Лакше је презирати новац у сиромаштини, него ли у богатству; по не треба кривити само богатство, него покварену вољу, јер може ко бити и богат, а да се не заноси (Златоуст).

Не заграђује богатство пут у царство небесно, него злоупотреба богатством (Протојереј Ј. Толмачев).

Не осуђују се богати, него они, што су слуге богатству, а не богатство њему (Златоуст).

Није богатство рђава ствар, него је рђаво среброљубље (Златоуст).

Нас је избавио Христос, а ми служимо злату; проповиједамо царство једнога, а покуравамо се царству другога (Златоуст).

Кад злато и пара говори, онда све друге ријечи не важе ништа. Новац умије увјерити у нечему, па и ако нема језика (Сирах 13, 18) (Св. Григорије Богослов)

Што је мрежа за тице, то је злато за људе (Он).

Пусти нека ти вазда савјест буде терезије у трговини (Сирах. 42. 5; 19, 18)! Протојереј Толмачев.

Бог ти је дао богатство, да за њ купиш небо (Златоуст).

Ти си богат; ја нијесам противу тога: ти си тврдица, ето за то те ја и осуђујем (Златоуст).

У П У Т С Т В О

за предавање једне врсте рачунских задатака

у II., III и IV. разреду основне школе.

Написао Ан. Јовићевић, учитељ.

(Наставак.)

Б) За III. разред.

1) *1 хектолитар шећице вриједи 9 фиорина; колико се хектолитара може за 153 фиор. купити?*

Шта је познато у овом задатку? (Познато је, што вриједи 1 хл. шенице). А шта се тражи? (Тражи се, колико се хектолитара шенице може купити за 153 фиорина). Шта вриједи 1 хл. шенице? (9 фиор.). Колико би се могло хектолитара шенице узети за 153 фиорина, кад би 1 хл. вриједило само 1 фиор.? (Узело би се 153 хектол. за 153 фиор.). Хоће ли се узети 153 хектол. за 153 фиор., кад 1 хл. вриједи 9 фиор.? (Неће се тада за 153 фиор. узети 153 хектол. шенице, већ мање девет пута). Који ће се дио од 153 хектол. шенице купити за 153 фиор.? (Девети дио). Како ћеш изнаћи девети дио од 153 хектол. шенице? (Кад подијелим 153 хектолитра на 9). — Дијете нише и ради, те добије у количнику 17 хектолитара шенице, као девети дио од 153 хектолитара.

Не треба губити из вида, да, кад би било каква остатка, треба растворити у ниже своје наименовање, које му припада, те и даље дијелити. Растворљиви остатак задржава при растварању своје ново наименовање, те се и раствара у ниже наименовање своје.

Овај начин предавања постане дјеци сасма појмљив, те се, с временом, и сама упуते, и без настављања, да рјешавају овакве задатке. У оваквим задатцима на познатој основи замишља се у памети и претпоставља се јединица јединичне вриједности, те се с те замишљене основе пита, колико би се јединичних вриједности добило од постављене суме у задатку. Овај се начин предузима за то, што овакови задатци јесу такве природе, да се другим начином не може дјеци јасно и разумљиво представити: у колико пута мање, и од чега у колико пута мање, — па, наравно, дјеци је све оно непојмљиво и настрано и чудновато, што им се бројном цифром не може представити.

Овим начином предавања јединична позната вриједност своди се на вриједност од 1, да се онда пита: колико би се од постављене суме, којој се тражи непознати број, добило тражених јединица, кад би свака јединица била од вриједности 1. Дијете ово лако схвата и поглађа, јер колико има јединица постављени број, толико ће јединица имати и тражени број. Пошто дијете ово добро запамти, онда ће по претходним и разумљивијим рачунским задатцима опет лако погодити, да ће се добити од тражене, а сад у памети нађене суме, мање у толика пута, у колико пута је јединична вриједност у задатку већа од јединице. А пошто погоди ово, само се каже: којим ће видом рачуна дознати тражени број, који ће број дијелити, кроз који ће број дијелити и какво ће наименовање имати добивени количник, Уз то, а мора бити познато још од почетка упознавања дијелења, треба, да дјеца знаду, да количник задржава наименовање дјелимково, јер се дјелимак дијели на равне или једнаке дијелове, с тога сваки дио дјелимков мора заступати оно наименовање, које и дјелимак.

Овим начином упућивања, испитивања, расчлањивања и рјешавања ових рачунских задатака добија се за дјелимак иста бројна вриједност, којој се вриједност у задатку тражи, само не са наименовањем, којег носи у задатку, већ са наименовањем новим, којег је добио упућивањем и испитивањем, т. ј. са наименовањем, које се тражи у задатку. Као на пр. што је у овом задатку: дјелимак 153 представља у задаћи фиорине, али у дијелењу не, него хектолитре, који се траже у задатку, а који се тек на овај начин могу јасно предочити и правилно изнаћи.

2) Последњик заслужи седмично 5 фиорина; колико седмича мора радити, да 75 фиорина заслужи?

Колико би седмица морао служити за 75 фиорина, кад би седмично заслужио само 1 фиор.? (Морао би онда за 75 фиор. служити 75 седмица.) Хоће ли за 75 фиор. служити 75 седмица, кад седмично заслужи 5 фиор.? (Неће онда служити 75 седмица, но мање у пет пута.) Дакле, који ће дио од 75 седмица служити за 75 фиор.? (Пети дио од 75 седмица.) Како се изнази пети дио од 75 седмица? (Кад се подијели 75 седмица на 5.) — Дијете онда пише и ради, те добије у количнику 15 седмица, као пети дио од 75 седмица. У случају, кад би што преостало од дјелимца, који представља седмице, као у овом задатку, требало би остатак растворити у дане и ниже своје наименовање, ако би то потреба тачности захтијевала.

3) *1 хектолитар вина вриједи 20 фиорина; колико се хектолитара вина добије за за 250 фиорина?*

Колико би се хектолитара вина добило за 250 фиор., кад би 1 хектолитар вриједио само 1 фиор.? (Онда би се добило за 250 фиор. 250 хектолитара вина.) Хоће ли се за 250 фиор. добити 250 хектолитара вина, пошто 1 хектолитар вриједи 20 фиор.? (Онда се неће добити 250 хектолитара вина за 250 фиор., но мање хектолитара у двадест пута, т. ј. двадести дио од 250 хектолитара вина.) Како ће се изнаћи двадести дио од 250 хектолитара вина? (Кад се подијели 250 хектолитара вина на 20.) — Ученик ради писмено, те добије у количнику 12 хектолитара, а остану му неподијељени 10 хектолитара. — Шта ти је остало неподијељено? (10 хектолитара вина.) Шта ти треба од њих радити, да би и њих могао подијелити на 20? (Треба ми их претворити у литре). — Дијете их претвори у литре, па дијели кроз 20, те добије у количнику 50 литара; дакле, свега добије у количнику 12 хектолитара и 50 литара вина, које може купити за 250 фиорина, кад би сваки хектолитар вина вриједио по 20 ф.

Да се учини рачунска вјероба одм задатку, да се увјери, да ли се за 250 фиорина добије управо 12 хектолитара и 50 литара вина, може се поставити следећи задатак: *1 хектолитар вина вриједи 20 фиорина; шта вриједи 12 хектолитара и 50 литара?*

Пошто у задатку стоји позната вриједност једног хектолитра вина, а пошто се тражи вриједност не само хектолитара, већ и литара, онда треба тражити вриједност једног литра.

Рјешавању овог задатка приступа се од прилике на овај начин:

Шта је познато? (Вриједност једног хектолитра.) А шта се тражи? (Вриједност од 12 хектол. и 50 литара.) Шта ће вриједити само 12 хектолитара, кад 1 хл. вриједи 20 фиор.? (Вриједеће у дванаест пута више). — Дијете то прво изради, и добије у производу 240 фиорина, као вриједност од 12 хектолитара, па ту суму запише на страни, же му не смета даљој радњи. Даље учитељ пита: Шта се сад изнашло? (Вриједност од 12 хектол.). Шта ти још преостаје, да изнађеш? (Вриједност од 50 литара.) Који је дио 50 литара од 1 хектолитра? (Половина.) Који ће дио од 20 фиорина вриједети 50 литара? (Половину). Колико износи половина од 20 фиорина? (10 фиор.), Дакле, шта вриједе 50 литара? (10 фиср.). А шта су вриједили 12 хектолитара? (240 фиорина). Колико је оно 240 фиор. и ово 10 фиор.? (250 фиорина). Којим би то рачуном израдио? (Сабирањем). — Дијете сабере и добије 250 фиорина; па га учитељ упути на први задатак, и докаже му истинитост и правилност прије добивеног количника 12 хектолитара и 50 литара. Ако је, у случају, сувишак преко 12 хектолитара такав, да се не може знати, који је дио од 1 хектолитра, онда се од поз-

нате вриједности 1 хектолитра тражи вриједност 1 литра, па се та добијена вриједност литра помножи са постављеним бројем литра, и сабере са вриједношћу од хектолитара.

4) *Колико се килограма свијећа добије за 8 фиорина и 40 новчића, кад 1 кг. 60 новчића вриједи?*

Шта је познато у овом задатку? (Познато је, да 1 кг. свијећа вриједи 60 новчића). А што се тражи? (Тражи се, колико ће се килограма свијећа купити за 8 фиор. и 40 новчића). Колико има новчића у 8 фиор.? (800 новч.). Колико би се килограма добило за 840 новчича, кад би 1 кг. свијећа вриједио само 1 новчић? (Добило би се 840 килогр.). Хоће ли се за 840 новчића добити 840 килограма свијећа, кад 1 кг. вриједи 60 новчића? (Онда се неће добити 840 килограма свијећа, по мање у шездесет пута). Дакле, који ће се дио од 840 килограма свијећа купити за 840 новчића? (Шездесети дио). — Так пише и ради, и добије у количнику 14 килограма, као шездесети дио од 840 килограма. — Пробу овоме рачуну учинити је врло лако, кад би се поставио овакав задатак: *1 килограм свијећа вриједи 60 новчића; шта вриједи 14 килограма?* — Послије пропитивања и упућивања на израду овог задатка, дошло би се на множење, т. ј. да се помножи 60 новч., као вриједност 1 килограма, са 14 килограма, као бројем, којему се вриједност тражи, и добило би се у производу 840 новчића, или 8 фиор. и 40 новчића, који број потпуно одговара броју у првом задатку, којему се је тражио непознати број.

5) *Међу колико се особа могу 3 фиор. и 80 новчића подијелити тако, да свака особа 30 новчића добије?*

Колико новчића имају 3 фиорина? (300 новчића). Колико новчића свега износи и са оне оне 80 новчића? (380 новч.) На колико се особа могло подијелити 380 новчића, да на сваку особу дође само по 1 новчић? (На 380 особа). Хоће ли се моћи 380 новчића подијелити на 380 особа, кад на сваку особу по 30 новчића дођу? (Неће се онда моћи на 380 особа подијелити, него на мање особа у тридесет пута.) Који ће дио од 380 особа бити? (Тридести дио). Како ће се наћи тридести дио од 380 особа? (Кад се подијели 380 особа на 30.) — Ученик ради, те добије у количнику 12 особа, као тридесети дио од 380 особа. У остатку претијече неподијељено 20 особа, које се не може растварати; те се у повторавању задатка вели, да преостају неподијељени 20 новчића, а не 20 особа. А за што тако, потрудићу се овдје да докажем.

Пошто се упућивањем и испитивањем дође до тога, да се дијеле 380 особа на 30, онда се овдје у дјелимку сматрају 380 особа као такве, да свака особа од њих добија само по 1 новчић од суме новчића, која је представљена у задатку. Дијелећи 380 особа, које добијају по 1 новчић, са 30, саставља се од свако 30 особа по једна особа, која добија 30 новч. од састављених 30 особа, које добијаху по 1 новчић. Колико се таквих особа по од 30 новчића састави из 380 особа по од 1 новчић, толико ће и бити особа, које ће добити по 30 новчића. Ако што остане неподијељено, као што је у овом задатку, онда се подразумијева, да је оно 20, што је преостало, 20 особа, које су добиле по 1 новчић, или још краће и разговјетније: оно је 20 новчића, који нијесу могли једну особу подмирити са правом дјеловном сумом од 30 новчића.

На овај начин треба и дјечи нерастворљиве остатке растумачити, да не би о њима криво мишљење имала. У рачунском предавању мора се ићи од познатог к непознатој; од примјера се морају стварати правила; мора настава у рачуну бити јасна, правилна и истинита: мора се ићи од лакшега к тежемју; не смије се допустити, да о чему-год дјеца сумњају, или им што-год у таму остављати.

(Наставиће се.)

Р А Д

Књ. Црног. школске комисије.

У VII св. нашег листа доијели смо под горњим натписом реферат на уџбеник:

Геометрија, Уџбеник III-ћег и IV-ог разреда за црногорске основне школе, написали г. г. Н. Н. и Н. Н. од г. М. Ковачевића, а о истом дјелу реферисао је и г. проф. Ф. Ковачевић, којег реферат и доносимо у овој свесци.

„У овоме уџбенику расправљени су „основни појмови“ геометрије; па онда „облици у равнини“ и „облици у простору“.

У првоме дијелу расправљени су: простору, тијелу, површини, линији, тачки, углу, рогу, о сликама и о геометрији у опште и њеној подјели.

У другоме дијелу расправљају се: тачка, права линија, двије праве, разне врсте углова, троугао, четворугао, угао четворугла, многоугао, круг и изналажење површина.

У трећем дијелу износи се наука: о коцки, призми, пирамиди, ваљку, купу и кугли.

Кад сравнимо материјал, који је у овај састав унесен, са планом основнијех школа у Књажевини Црној Гори односно геометрије, онда се увјеравамо, да овај геометријски уџбеник довољно одговара захтјевима тога плана, бива: да у њему није ушло грађе ни више ни мање, него ли се поменутијем планом тражи (сравни: „Закон, паредбе, упуства“ и др. издање Главног Школ. Надзорништва од 1895.)

Нама је дакле, да донесемо овдје своје мишљење само о томе: је ли та грађа довољно обрађена са педагошког, дидактичког и методичког гледишта, и да ли се она може примити као текст за наше основне школе.

Математика (рачуница и геометрија), поред творнога знања, којијем богати и развија наше умне снаге, у исто је вријеме једно од нужнијех средстава за васпитање; јер она, посреднијем начином, привикава дјецу на ред, тачност и постојанство у ма каквоме раду и дужности. Посљедица да су два и два четири, до које се долази присебнијем, марљивијем и постојанијем рачунскијем радом, не вриједи само у математици, него и у свакоме другоме питању друштва и живота. Али да математика, овдје њен дио геометрија, постигне своју цијељ, треба да је састављена уредно и тачно, а већ последице зависи од спреме и способности учитељеве колико ће он с једнијем тако добријем текстом користити повјереној му дјечи како у знанственом тако и у наравственом погледу.

Што се тиче те стране ове геометрије, ја јој немам Бог зна што пријетити; јер, колико сам јој пажње могао поклонити при прегледивању, нашао сам да је све на своме мјесту — добро распоређено, довољно објашњено; и на пошљетку, дошао сам до увјерења, да овај текст, овакав какав је, може лијепо подмирити потребе нашијех основнијех школа, које се односе на предавање геометрије.

Неколико примједба, које сам опазио прелиставајући рукопис, износим овдје као примјере, по којима чланови славне Школке Комисије могу закључити: шта и колико се може замјерити овоме саставу.

1-во. Наслови, ма било каквога састава — што су краћи, то су бољи. И зато бих из наслова ове геометрије изоставио „уџбеник за III и IV разред“, кад је позната ствар да се геометрија основнијех школа предаје само у III и IV разреду. Даље потез „за црногорске основне школе“ раставио бих овако: *за основне школе у Књажевини Црној Гори*. Или, кад се не би усвојило, да изостане нас први потез „уџбеник за III и IV разред“, онда бих га барем скратио на „за III и IV разред“ и тада би наслов овако гласио.

ГЕОМЕТРИЈА

за III и IV разред *основнијех школа*
у *Књажевини Црној Гори*.

2-го. На страни 5-ој стоји „код сваког тијела нијесу линије једнаке“. Пошто је тијело ограничени простор са површинама, а ове са линијама, то се израз линија у овом цијелом питањима употребљују само кад је ријеч о површини, а никако о тијелу.

3-ће. На страни 21-ој неправилно је дефинисана висина троугла. Није висина троугла свака права спуштена са врха истог, него само *окомишта*, или усправна како је списатељи називају, јер, по горњој дефиницији, један троугао могао би имати инфинитум висина.

4-то. Не би се горега било, макар и међу заградама у почетку, уз назив „линија“ додати и „црта“ као и уз „диагонала“ „двоуголница“. Ово нека врједи г. г. списатељима и за све остале геометријске називе, којијех има у нашем језику а нијесу сковани пуризми.

5-то. Кад се каже „петоугао“ и „шестоугао“, дошљедности ради, требало би казати и „четириугао“ и „триугао;“ него, пошто то није у својни језика, нека се не каже ни „петоугао“ ни „шестоугао“, већ „петоуголник“ „шестороуголник“ и т. д. па ће бити сачувана дошљедност.

6-то. На страни 32-ој стоји: „Ако саставимо двије ма које тачке кружне линије, добићемо линију, која дијели круг на *две половине*“. Таква се линија зове тетива.“ То није доста јасно. Ниједна тетива, осим пречника, не дијели круг на двије половине, него на два дијела; јер двије половине од једне исте цјелине једнаке су међу собом. За то горњи израз требало би овако модулсати: „која дијели круг на два дијела.“

7.) На више мјеста није обраћено довољно пажње правопису и интерпункцији.

На неке друге помање омашке, које је тешко у рукопису избјећи, није сам хтио пажње обраћати; њих ће коректор овога дјелца лако опазити, ако га Славна Комисија прими и у штампу преда, што јој са своје стране препоручујем.“

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К .

МИТРОПОЛИТ РАШКО—ПРИЗРЕНСКИ

МЕЛЕНТИЈЕ

Из Васојевића са Андријевице стигла нам је жалосна вијест, да се преселио у вјечност Његово Високопреосвештенство Митрополит Рашко-Призренски **Мелентије** 28. прош. мјес. Овај Митрополит управљао је 40. година Рашко-Призренском јепархијом, те је за све то вријеме био будни и ревносни стражар светога православља у Отоманској царевини и то у Старој Србији.

Он је поред доста тешких околности служио на корист свете православне цркве у оним крајевима.

У новодобивеним крајевима Црне Горе има приличан број свештеника, које је покојни Митрополит **Мелентије** рукоположио, јер су ти крајеви до потоњег рата били саставни дио његове епархије.

За то је Његово Високопреосвештенство Митрополит Митрофан благоволило наредити оним свештеницима у Васојевићима, које је блаженопочивши Митрополит **Мелентије** рукоположио, да држе парастос за упокој душе Његове.

Прије три године покојни Митрополит **Мелентије** изјавио је, да би желио из Скадра преко Црне Горе пријећи у Беране. Његова изјава са особитом пријатношћу примљена је.

Господин Митрополит Митрофан послао је оца протођакона Филипа Радичевића, те је у Подгорици предуерио високог госта, и ту Му се ставио на расположење, за колико је био у Подгорици. Од стране Високог Књ. Владе одређен је био нарочити изасланик да Путника поздрави. Православни народ подгорички са особитим одушевљењем дочекао је негдашњег свога духовнога Пастира.

Од Подгорице до Андријевице наш народ свуда је Митрополита **Мелентија** достојанствено предусретао.

Колико је Покојник овијем сјајнијем дочеком био ганут, види се из депеша, које је из Подгорице и Андријевице управио Његовоме Височанству Господару и Господину Митрополиту Митрофану.

Лака му црна земља
Бог му покој дао!

Умировљени свештеник *Илија Барјамовић*, који је свету нашу цркву 51 годину усрдно и ревносно е служио, преселио се у вјечност 16 т. м. о. г. Свемогући нека покојнику дарује рајско насеље!

Приложници. — *Митрополија Цетињска* дарова храму св. Вознесе-
нија у Коњухе, Васојевићкој нахији, сдиједете утвари: једно потпуно
свештеничко одјејаније, једно велико јеванђеље оковано, апостол, псалтир
сљедовани (велики), мислеју оишту, мислеју празничну, триод поени и пен-
тикостарион.

Саво Видовић из *Рисна* приложи највеће звоно храму св. Архиђакона
Стефана у Глибавцу за душу својих предака.

Милован П. Капурановић из *Брезовика* приложи средње звоно истоме
храму св. Архиђакона Стефана у Глибавцу за своју душу.

Синови покојнога Маша Михаљова Кустудије, алајбарјактара, прило-
жише мање звоно храму св. Архиђакона Стефана у Глибавцу за душу
свога оца Маша.

Јавна благодарност. — Познати књижевник и свакоме Црногорцу
омиљени брат Русе господин *Павле Диолоновић Росински* донио је из Ру-
сије једну икону св. Великомученице Варваре, коју је израдила и послала
Јелисавета Петровна Михаљцева, учитељица женске гимназије, на расположе-
ње г. Митрополиту *Митрофану*, да је да једној цркви, ће он за сходно нађе.

Г. Митрополит сјећајући се да је више речена госпођица Михаљцева
приђе 4 годише посјетила Црну Гору и да се бавила неколико дана на
Ријечком граду, те је ушљед тога ову икону г. Митрополит послао храму
св. Николе на Ријечком граду.

Зато овнијем долепотисати са мојим парохијанима изјављујем најтоп-
лију благодарност како реченој госпођици Јелизавети Петровни, која је
овај дар послала, тако и г. Русинскоме, који га је донио из братске нам Русије.

Ријека, 29 августа 1895

Свештеник *М. Јомћесућ*.

Крсто Павл а Ђуро Милов *Детић* из *Брковика*, Црмничке нахије,
донијеше из Анадолије цркви Вознесењија Господњег прилог 14 разних
књига, које је даровао помесној цркви у митрополији свештеник поп Ђуро
Лекић, који се је преселио у вјечност у Анадолији, ће је православним
Србима и Грцима свештенодјејествовао.

Дароваоцу вјечна хвала на пажњи ове цркве при пошљедњем коццу
овога свијета.

Гушорство цркве Буковичке.

Одговор на енциклику папе Лава XIII. — У своје вријеме у на-
шем листу донесена је вијест, да је св. Синод цариградске цркве повјерио
четворици грчкијех ученијех богослова, да саставе парочиту окружницу,
којом би се оповргла позната енциклика папе Лава XIII., којом је пози-
вао на саједињсње. „Цариградски Гласник“ јавља, да је 8 августа ов. год.
у синодалној сједници св. Васељенске цркве читан тај одговор, за који се
вели, да га је саставио професор богословије на Халки, архимандрит Гер-
ман. По прочитању св. Синод одредио је један одбор, да испита тај одго-
вор, па, ако буде потребно, и да га превначи; у томе су одбору митропо-
лити: никомидијски Филотије и филаделфијски Стеван.

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК.

Из Богословско-учитељске школе и Гимназије. Уписивање ученика
у средње школе на Цетињу прекинуто је 31 августа на подне. За уписе

у Гимназију ове године пријавило се 55 ученика, од њих 37 одговорили су прописанијем условима за ступање у први разред, остали су одбјени; додавши к оно 37 примљенијех још шест, којима је дозвољено, да могу понављати, у првом разреду има 43 ученика. У оба завода има свега 114 ученика, од њих су у књажевском питомачком заводу 23. Предавања су почела 1 септембра послѣје призивања св. Духа.

Из Дјевојачког Царице Марије института. Новијех ученица примљено је 9; а свега их има 43. Предавања су почела 9 септембра.

На извјештај, што је начелница нашег дјевојачког института поднјела Њезином Величанству Руској Царици, као Покровитељки истога, о 25 годишњем раду и успјеху му, стигао је истој начелници најмилостивији одговор Њезиног Величанства преко графа А. Кутузова, у ком се између осталог вели: „Њезино Императорско Величанство, са особитијем задовољством увидјевши из споменутог извјештаја потпуно успјешне резултате, постигнуте у васпитавању и образовању ученица Маријског Института у течају прошлијех 25 година његовог опстанка, изволила је издати ми Највишу заповјед изручити Вам, а тако и Вашим сатрудницама у Институту искрено признање Њезиног Величанства за тако користан рад и молити Вас, да захвалите од стране Њезиног Величанства васпитаницама истог за осјећања, што сте Ви изразили Њезином Величанству од њихове стране.“ Ми радосно честитамо овоме нашем заводу тако високо и милостиво одликовање. — У понедјелник су отпочела у заводу редовна предавања. Међу овогодишњијем новијем ученицама наоди се и шћерка дубровачког властелина Годе, а и шћерка дра Јенка, Словенца из Љубљане.

Нови наставници у нашим средњим школама на Цетињу. За наставнике у нашим средњим школама на Цетињу именовани су: г. Милош Катџ из Книна, у Далмацији, апсолвирани философ беошког университета, и г. Милутин Татар, родом из Цеклина, у Црној Гори, који је свршио агрономско одјељење у университету у Хале. **Г. Милош Милошевић** назначен је за економи и надзорника питомачког завода.

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

Издање Српске Књижевне Задруге. Примилисмо III коло издања Српске Књижевне Задруге, које се састоји из следећих књига:

Антологија Дубровачке Лирике, за штампу приредио и предговор и рјечник написао милаш Решетар. У Биограду 1894, цијена 2 динара.

Тамо амо по Истоку, црте дра Милана Јовановића, с рјечником и с картом Индискога Океана и околних земаља. У Биограду 1894, цијена 3 динара.

Пјесме Јована Илића, за штампу приредио Љубомир Стојановић. У Биограду 1894, цијена 3 динара.

Драматски списи, Косте Трифковића, свеска II, за штампу приредио и предговор написао Данило А. Живаљевић. У Биограду 1894, цијена 2 динара.

Воденица на Флоси, написао Џорџ Елиот, превео с енглеског Андра Николић, свеска I. У Биограду 1894, цијена 3 динара.

Воденица на Флоси, написао Џорџ Елиот, с енглеског превео Андра Николић свеска II. У Биограду 1894, цијена 3 динара.

Историја Српскога народа, с погледом на историју сусједнијех Хрвата и Бугара, написали Љубомир Ковачевић и Љубомир Јовановић, свеска II, што такођер спада у ово коло, још није разаслана, него ће је накнадно чланови добити.

Тако до сада чланови Српске Књижевне задруге у три године добијају двадесет у једну књигу, и то све по избору за поуку, забаву и народно васпитање. Ту је већ мала збирка добријех књига и у мало година чланови ће имати читаву библиотеку, и то непримјетно, а јевтино: за само 3 ф. годишње! за то не би требало да буде ни једна српска кућа, у којој има бар једно чл. ваде, које чита, а да није члан овако лијепе установе. Повјерик је за Црну Гору проф. П. Поповић.

Дјело, лист за науку, књижевност и друштвени живот. Август. Година друга. Уредник Др. М. Милованић. Цијена на годину 20 динара, на $\frac{1}{2}$ и $\frac{1}{4}$ сразмјерно; за ђаке на годину 14 динара. Садржина ове свеске.

Пољубац, pjesма Милорада Ј. Митровића. — Фронташева љубав, приповијетка С. Матавуље. — Наши трговински уговори од Др. М. Ђ. Милованића. — Мјесецу pjesма Сокољанина. — Прича о Сими Ступици и селу Врачима, написао И. И. Вукићевић (наставак) — Песимисти, pjesма од Јуипје. — Поводом расправе „Срби и Хрвати“, од Др. М. Ђ. Милованића. — Карактерне црте битака старог доба, од В. Н. — Блажево, једна биљешка, од Тих. Р. Ђорђевића проф. — Босански сахтијаи „(Vosniakenleder)“, његова производња и припрема, штудија из народне технологије, написао Игњат И. Димић (свршетак). — Најстарија, прича од Жила Леметра, Др. Јосифа Павчића, саопштио П. С. Павловић. — Друштвена хроника: I. Конгрес немачарских народности у Угарској. — II. Међународна парламентарна конференција у Цириху. С. М. П. — Један племенити задатак за нашу женску интелигенцију. Др. Дазе М. Д. — Преглед бугарских листова, од Свет. — Критика и библиографија: Издања Српске Књижевне Задруге за 1894. годину, реферат Свет. Ст. Симића. — Српска народна мисао и М. Пироћанац, написао Incognitus. Београд 1895. Народна штампарија Љуб. Бојовића 8, стр. 54, реферат С. М. П. — Die Macedonische Frage von Richard von Mach. — Mit einer Beilage „Statistik der Bulgarischen Volksschulen in der europäischen Türkei“ — Wien 1895. (Verlag-sanstalt „Reichswehr“ Wien VII), реферат М. Ђ. М. — Радетића Мара, приповијетка из сеоскога живота, написао Мих. Сретеновић, 1895. 8° стр. 181. Цијена 1 динар и 50 пара. Издање Валожича, реферат М. Ђ. Драгутиновића. — Краћи реферати — Биљешке.

Женски Свијет. Лист добротворних задруга српкиња Новосаткиња. Издаје и уређује Аркадије Варађанин. Излази сваког 1 дана у мјесецу на цијелом табаку. Годишња цијена само 1 ф. 50 н.

Домаћица, орган Женског Друштва и његовијех подружница. Власник Женско Друштво у Биограду; Уредник Арон Нипчић. Претплата за нечланице на годину 6 динара.

Бранково Коло, за забаву, поуку и књижевност. Власник и уредник Паја Марковић Адамов. Год. I бр. 10. Коло излази сваког четвртка. Цијена је на годину 5 ф.; на $\frac{1}{2}$ и $\frac{1}{4}$ год. сразмјерно; за ђаке на годину 3 ф. 50 н. Претплату ваља слати: Администрацији „Бранкова Коло“ у Ср. Карловцима.

